

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

SINIF EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ (TOKAT İLİ
ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ramazan DENİZ

TOKAT

Temmuz, 2019

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ (TOKAT İLİ
ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ramazan DENİZ

Danışmanı: Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

TOKAT

Temmuz, 2019

JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ramazan DENİZ 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Tokat İli Örneği) adlı çalışması 18.07.2019 tarihinde jürimiz tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Yüksek Lisans Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Prof. Dr. Asım ÇOBAN

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yasin GÖKBULUT

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih 20/06/2019

Ramazan DENİZ

ÖNSÖZ

Ders kitapları eğitim- öğretimde önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler ve öğrenciler için eğitimi destekleyici ve geliştirici niteliğe sahip olan ders kitapları değişen eğitim programları ve eğitim politikaları sonucunda sürekli olarak yenilenmektedir. Son olarak 2017 yılında sosyal bilgiler eğitim programında değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler neticesinde 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında yenilenerek kullanılmaya başlanmıştır. Ders kitaplarının kullanıcıları olan öğretmenlerimizin görüşleri ders kitaplarının geliştirilmesi ve yenilenmesi sürecinde faydalı olacaktır.

Bu araştırmada, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında kullanılmaya başlanan 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerisindeki değişiklikleri görmek ve bu değişiklikleri öğretmen görüşlerine göre incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma sonucundan elde edilen verilerin ders kitaplarının değiştirilmesi ve yenilenmesi sürecinde görevli olan kurum, kuruluş ve şahıslara yardımcı olmasını ve yapılacak olan yeni çalışmalarda araştırmacılara katkı sağlayacağını ümit ederim.

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecimin planlanması, uygulanması ve raporlaştırılma sürecinde her zaman yanımda olan bilgisine ve tecrübesini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ'e, değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Yasin GÖKBULUT'a ve şahsımın yetişmesinde emeği geçen Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki tüm değerli hocalarıma,

Bu günlere gelmemdeki en değerli hazinem, zor günlerimde sığınacağım bir liman, mutluluklarımı birlikte paylaştığım, vatanımı ve milletimi sevmemde ve bu uğurda hizmet etmem için çapa sarf etmemdeki güç kaynağım, sıcaklığı ve kucaklayıcılığı ile beni hiç yalnız bırakmayan canım babam Ömer DENİZ, annem Yasemin DENİZ, Abim İsa DENİZ, erkek kardeşim Veysel DENİZ ve kız kardeşim Hatice DENİZ'e

Eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan değerli arkadaşlarıma ve manevi olarak kardeş bildiğim YEDİ GÜZEL ADAM adlı grubumuzdaki değerli dostlarıma,

Yürüdüğüm yolda bana hayat arkadaşı olmayı seçen, her koşulda yanımda olacağına inandığım, temiz yüreği, sevgisi, bilgisi ve gücüyle yolumu aydınlatan değerli eşim Zehra DENİZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ (TOKAT İLİ ÖRNEĞİ)

Deniz, Ramazan

Yüksek Lisans, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ömer Faruk Sönmez

Temmuz 2019, xiv + 75 sayfa

Araştırmanın amacı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Bilnet matbaacılık tarafından basılan 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek ve öğretmenlerin görüşlerinin mesleki kıdem, yaş, eğitim durumu, görev yeri ve cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak farklılaşma durumunu tespit etmektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Tokat ili, merkeze bağlı ilçeleri ve beldelerinde görev yapan 235 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış ve 149 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri kişisel bilgiler ve ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme öğelerinden oluşan toplam 45 maddeden oluşan 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin öğretmen görüşleri ölçeği ile toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 22,0 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, çarpıklık, basıklık, standart sapma ve parametrik testlerden oluşan t testi ve ANOVA testi uygulanmıştır.

Araştırma bulgularından, öğretmenlerin 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğelerin öğretmen görüşlerinin yüzdeleri ve ortalamaları incelendiğinde “Yeterli” ve “Oldukça Yeterli” sonuçlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ders kitabına yönelik görüşlerinde fiziksel tasarım öğesinde mesleki kıdeme bağlı anlamlı farklılık görülmüştür; ölçme ve değerlendirme öğesine ilişkin cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür; fiziksel tasarım öğesinde yaş grubuna bağlı olarak anlamlı bir farklılık görülmüştür; görsel tasarım öğesine ilişkin görev yerine bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. Ancak incelenen öğelerde eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Araştırma bulgularından yola çıkarak 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel özelliklerinin iyileştirilmesinin gerekli olduğu, görsel tasarımla öğrenme alanlarının bağlantılı olması gerektiği, dil ve anlatım özelliklerinin öğrencinin yaş seviyesine ve dil yeteneğine uygun olması açısından geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler ders kitabı, sosyal bilgiler eğitimi

ABSTRACT

THE EVALUATION OF SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS FOR GRADE 5 ACCORDING TO THE VIEWS OF TEACHERS (TOKAT PROVINCE)

Deniz, Ramazan

Master's Thesis, Division of Primary Education

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ömer Faruk Sönmez

July 2019, xii + 75 pages

The purpose of the study is to evaluate social studies textbook for grade 5 published by Bilnet Printing House in 2017-2018 educational-academic year according to the views of teachers and to determine the differentiation stage related to professional seniority, age, educational status, place of profession, and gender variables. Scanning model has been used in the study. The population of the study consists of 235 social studies teachers working in the province, districts and towns of Tokat in 2017-2018 educational-academic year. Simple, random sampling method has been used in the study and it has been conducted with 149 social studies teachers. The data of the study have been gathered according to the views of teachers on grade 5 social studies textbooks scale comprising to tally 45 items which consist of personal information, physical design, contents, visual design, language and expression, assessment and devaluation elements. The gathered data have been analysed with SPSS 22,0 package. Frequency, percentage, skewness, kurtosis, Standard deviation and t test and ANOVA test consisting of parametric tests have been applied to the analysis of the data.

When the percent age and average of the views of the teachers on the physical design, visual design and language and expression characteristics and the element related to the assessment and devaluation of grade 5 social studies textbooks, which are among the findings of the study are examined, the scores of "Sufficient" and "Fairly Sufficient" are found highly prominent.

In the views of the teachers participating the study on the textbook, a meaningful difference has been observed in the physical design element related to professional seniority; a meaningful difference has been observed in the assessment and devaluation

element related to gender; a meaningful difference has been observed in the physical design element related to age group; a meaningful difference has been observed in visual design element related to the place of profession. However, no meaningful difference has been observed in the examined elements related to educational status.

On the basis of the findings of the study, the physical characteristics of grade 5 social studies textbook should be enhanced, visual design and learning domain should be connected and it is suggested that language and expression characteristics should be improved according to the age level and language competence of the student

Keywords: Social Studies, social studies textbook, social studies education.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK SÖZLEŞME.....	ii
ÖNSÖZ	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	3
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi	6
Sayıtlar.....	7
Sınırlılıklar	7
Tanımlar.....	8
BÖLÜM II	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
Sosyal Bilimler	9
Sosyal Bilgiler.....	10
Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi	11
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	13
2005-2018 Sosyal Bilgiler Programında Temel Beceriler.....	15
2005-2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitimi.....	17
2005-2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kavramlar ve Kavram Öğretimi ..	19
2005-2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrenme Alanları ve Kazanımlar	20
Ders Kitabı.....	22
Ders Kitaplarının Nitelikleri ve Hazırlanması	25

Ders Kitabının Nitelikleri	25
Ders Kitaplarının Hazırlanması	25
İçerik	26
Dil, anlatım ve üslup	27
Öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme	28
Teknik, tasarım ve düzenleme	30
Ders kitabında görsel tasarım	30
Ders kitabının fiziksel özellikleri	31
2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Tanıtımı	31
BÖLÜM III	40
YÖNTEM	40
Araştırmanın Modeli	40
Evren ve Örneklem	40
Ölçme Araçları	43
Veri Toplama Süreci	44
Verilerin Analizi	45
BÖLÜM IV	48
BULGULAR	48
BÖLÜM V	63
TARTIŞMA	63
BÖLÜM VI	67
SONUÇ VE ÖNERİLER	67
Sonuç	67
Öneriler	70
KAYNAKÇA	72
EKLER	76
Ek 1. Öğretmen Görüşlerine göre Ders Kitabı İnceleme Ölçeği	76
Ek 2. Araştırma İzin Onay Belgeleri	81
Ek 3. Araştırmacı Özgeçmiş	83

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Becerileri	15
Tablo 2. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Değerleri	18
Tablo 3. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Öğretim Alanları.....	21
Tablo 4. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Kazanımlar ve Ders Saati	21
Tablo 5. Katılımcıların Mesleki Kıdem Yılına Göre Dağılımı.....	41
Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	41
Tablo 7. Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Dağılımı	42
Tablo 8. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	42
Tablo 9. Katılımcıların Görev Yerlerine Göre Dağılımı	43
Tablo 10. Ders Kitabı İnceleme Anket Formu Boyutlarına Ait Güvenirlik Katsayıları.	44
Tablo 11. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri.....	46
Tablo 12. Bağımlı, Bağımsız Değişkenler ve Kullanılan Testler	47
Tablo 13. Fiziksel Tasarım Bölümü Verileri	48
Tablo 14. İçerik Bölümü Verileri	49
Tablo 15. Görsel Tasarım Bölümü Verileri.....	52
Tablo 16. Dil ve Anlatım Bölümü Verileri.....	53
Tablo 17. Ölçme ve Değerlendirme Bölümü Verileri	54
Tablo 18. Betimsel İstatistik Verileri.....	56
Tablo 19. Mesleki Kıdem Değişkenine Göre ANOVA Testi Verileri	57
Tablo 20. Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Verileri	58
Tablo 21. Yaş Grupları Değişkenine Göre ANOVA Testi Verileri	59
Tablo 22. Eğitim Durumu Değişkenine Göre t Testi Verileri	61
Tablo 23. Görev Yeri Değişkenine Göre ANOVA Testi Verileri	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Ders Kitabının Ön Kapağı	33
Şekil 2. Ders Kitabının Arka Kapağı	34
Şekil 3. Ders Kitabının İç Kapağının Ön Yüzü ve Arka Yüzü	35
Şekil 4. Ders Kitabında İstiklal Marşı ve Mustafa Kemal Atatürk Portresi	36
Şekil 5. Ders Kitabında Kitabımızı Tanıyalım Bölümü	37
Şekil 6. Ders Kitabında İçindekiler Bölümü	38
Şekil 7. Ders Kitabında Kronoloji ve Cevap Anahtarı Bölümü	39
Şekil 8. Ders kitabının son sayfasında yer alan haritalar	39

KISALTMALAR LİSTESİ

NCSS: National Council of the social studies (Sosyal Bilgiler Uluslar arası Konseyi)

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi)

F: Frekans

%: Yüzde

\bar{X} : Ortalama

N: Kişi Sayısı

P: Anlamlılık Düzeyi

TDK: Türk Dil Kurumu

AB: Avrupa Birliği

YY: yüzyıl

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin her aşmasında bilgi en büyük ihtiyaç ve bu ihtiyaca göre şekillenen en büyük ışık kaynağı olmuştur. Bilgiye olan ihtiyaç, insanın doğuştan getirdiği ve geleceğinin şekillenmesi için en değerli özelliklerinden biri olarak sayılmaktadır. (Dönmez, 2003, s.31). Doğa insana bazı yükümlülükler yüklemektedir. Bu yükümlülükleri giderebilmek için ise doğrudan bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeptendir ki bilginin ana kaynağı insandır. İnsan ise bu bilgiye çevresiyle etkileşime geçerek ulaşabilir. Bu yüzden bir bilginin şekillenmesinde insanın çevreyle etkileşimi etkilidir. İnsanın çevre ile olan etkileşimi paralel olarak kendi ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. İnsanoğlunun çevresinde olup biten birçok olay ve olgular ihtiyaçları sonrasında şekillenmiştir. İnsanoğlunun daha önce hiç dikkatini çekmeyen coğrafi yerler ve canlı türleri keşfedilmiştir. Bu keşifler sonrasında insan hayatını kolaylaştırabilecek birçok bilgi insanoğlunun eline geçmiştir ve bu bilgileri hayatını kolaylaştırmak için kullanmıştır. Doğada bu denli keşiflerin olduğunu gören insanoğlunun merak duygusu ön plana çıkmıştır. Bu merak duygusu ile birlikte insanoğlu daha çok bilgiye ulaşma heyecanı içerisine girmiştir.

İnsanoğlu bilgisini beslemek ve geliştirmek için geçmişten günümüze eğitim ve öğretime her zaman ihtiyaç duymuştur. Dönem dönem yaşanan sıkıntılar ve gelişen olaylar insanoğlunun eğitime farklı şekillerde yönelimlerine sebep olmuştur ve bu yönelimler yaşanan olaylara karşı farklı bakış açıları geliştirebilmelerini ortaya çıkarmıştır.

Birçok araştırmacı eğitimi farklı şekillerde tanımlamıştır. Bu bağlamda; bilgiyle ilişki içerisinde olan eğitim-öğrenme ve öğretme aracılığıyla kişisel olarak yüksek ve kaliteli bir yaşam seviyesine çıkmanın, toplumsal olarak hep birlikte refaha ulaşmanın ve ülkemizin üst düzeyde ilerlemesi ve yol kat etmesinin esas yolu eğitimidir. Bununla birlikte, demokrasiye güvenen ve insanın hak ve hukukunu gözeten bireylerin yetişmesi ve topluma kazandırılması ancak uygun ve kaliteli bir eğitimle mümkündür (Özyılmaz, 2013, s.3). Bu yüzden eğitim bir toplumun bilgiyle donanması ve geleceğine yönelik sağlam adımlar atmasında temel etkindir.

Türk Dil Kurumuna göre eğitim ise, gelecek neslimizin bireyleri hayatın içerisindeki konumlarını belirlemeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve anlayışları kazanmalarına, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında doğrudan veya dolaylı Yardım etme, terbiye şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2013a).

Geçmişten günümüze eğitime bakacak olursak; geleneksel eğitim sistemimizde kişiye sadece bilgi ve beceri edindirmeyi ve kişiyi yetişkin toplumunun içinde bulunduğu ortam ve şartlara hazırlamayı amaç edinirken; bugünün eğitim sisteminde bu amaçlarla birlikte kişilerin gereksinim hissettiği bilgi ve beceriyi nerede, nasıl edinebileceğini öğretmek ve bu kazanımlarını ihtiyaçları doğrultusunda sürekli değişen toplum koşullarına uyum sağlayabilecek her türlü soruna yeni çözümler getirebilecek bireyler yetiştirilmesi ve toplumun her alanında gerekli görülen ihtiyaca cevap verebilecek seviyede bilginin ve donanımın içinde olduğu bireyleri topluma kazandırmayı amaçlanmaktadır (Razon, 1990). Bu yüzden eğitim değişen dünyanın ekseninde sürekli olarak yenilenme ve kendini geliştirme ihtiyacına sahip olacaktır. Bu da eğitimin her koşulda farklı gereksinimlere o dönemin ihtiyacı doğrultusunda cevap verebileceği anlamını ortaya çıkarmaktadır.

Bu doğrultuda bakıldığında eğitimle birlikte eğitim ve öğretimde kullanılan araç ve gereçlerde bu değişime ayak uydurmak zorunda olduğu bir gerçektir. Eğitimde kullanılan araç ve gereçlerden en önemli materyallerden biriside hiç şüphesiz ders kitaplarıdır. Eğitimdeki bu sürekli değişimden etkilenen ders kitapları dönemin ihtiyaçları doğrultusunda sürekli yenilenmekte olup bu yeniliğin getirdiği olumlu ve olumsuz farklılıkların eleştirisinden de payını almaktadır.

Bu Araştırmada 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında Tokat İli Ortaokullarda okutulan sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ve ölçme ve değerlendirme açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

Geçmişimizden bugüne eğitim-öğretimin temel araçlarının en önemlileri arasında ders kitaplarının da olduğu görülmektedir. Ders kitapları eğitimde sürekliliğin, eğitim kalitesinin ve eğitim ekonomisinin anahtarı konumunda olduğu bilinmektedir. Ders kitapları öğretme öğrenme sürecinde ve bu sürecin içerisinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğretmenlerin neler öğreteceğini ve öğrencilerin neler öğreneceğini belirleyen en önemli kaynaktır(Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s.35).

Ders kitapları eğitim-öğretimin vazgeçilmez materyalleri arasındadır. Öğretmenler ve öğrenciler için vazgeçilemez bir kaynaktır. Bu bağlamda; değişen dünya ekonomisi, eğitimi ve küreselleşmeye bağlı olarak dünyamızdaki bir takım değişiklikler içerisinde yaşadığımız coğrafyamızı da birçok açıdan etkilemektedir. Bütün bu değişiklikler doğrultusunda eğitim-öğretimimizin de üzerine düşen payını aldığı görülmektedir. Nitekim geçmişten günümüze bakıldığında ülkemizde 1962'den 2017'ye kadar eğitim programlarımızda ve sosyal bilgiler dersinde birçok değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Bu değişiklikler kimi zaman ülkemizin içerisinde bulunduğu ideolojik yapıya bağlı olarak yapılan değişiklikler olduğu gibi, bazı değişikliklerde küreselleşmenin etkisine bağlı olarak yapılan değişiklikler olduğu görülmektedir.

Yapılan bu değişikliklerin çağımızın getirdiği yeniliklere uygun olup olmadığı, ihtiyaçlara cevap verip vermediği gibi birçok açıdan değerlendirildiği ve bu değerlendirmelere yönelik birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların ışığında bakıldığında eğitim-öğretimin sürdürülebilirliğini, niteliğini ve geliştirilebilirliğini artırabilmek için ders kitaplarının kullanıcıları olan öğretmenlerimizin görüşleri ve bu görüşler doğrultusundaki değerlendirmelerin önemli olduğu görülmektedir.

Eğitim-öğretimde ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili literatür taramasında ağırlıklı olarak farklı sınıf derecelerine ait sosyal bilgiler ders kitabına yönelik çalışmalara rastlanmaktadır. Esen (2017), Kurt (2017), Yılmaz (2016), Güler (2016), Turan (2015), Demirezen (2007), ders kitaplarının araştırılmasına yönelik yapılan

yüksek lisans tez çalışmalarından bazılarıdır. Ders kitaplarıyla ilgili yapılan diğer çalışmalar ise; Yapıcı (2006), Karabacak ve Turan (2007), Nalçacı (2011), Ertürk ve Güler (2017), Demir ve Atasoy (2018), olarak literatürde yerini alan diğer çalışmalardan bazıları olarak görülmektedir.

Demir ve Atasoy (2018), sosyal bilgiler 5. Sınıf ders kitabını değerlendirilmesi adlı çalışmalarında ders kitabının bir önceki ders kitabına göre farklı kitap inceleme özellikleri açısından incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi olan doküman incelemesi ve içerik analizi uygulanmış olduğu görülmektedir. Araştırmanın sonucu değerlendirildiğinde 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının önceki ders kitaplarından fiziksel, görsel ve eğitsel açılardan bakıldığında farklılıkların olduğu görülmüştür. Ünite sayısında bir azalma olduğu da tespitler arasındadır. Ayrıca öğrenci çalışma kitabı kaldırılmıştır. Bu yüzden de çalışma kitabında yer alan etkinliklerin ders kitabına aktarıldığı görülmektedir.

Nalçacı (2011), yapmış olduğu çalışmada 5. Sınıf ders kitabının farklı yönleri ve değişkenlerle incelenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda kitabın fiziki yapısı, bilimsel yönden uygunluğu ve programa uygunluğu gibi farklı öğeler cinsiyet ve kıdem gibi farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Bu çalışmanın evreni 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Erzurum ili merkez ilçelerini de kapsayacak şekilde ilköğretimde görev yapan 5. Sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Veri toplamak için araştırmacı kendi oluşturduğu anket formundan yararlanmışır. Bu çalışmanın sonucu değerlendirildiğinde 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel yapısı, tasarımı, dili, programa uygunluğu ve bilimsel içeriğine ilişkin öğretmen görüşlerinde; ders kitabı incelemesiyle ilgili eğitim alma ve sosyal bilgiler programı hakkında bilgi düzeyleri değişkenleri açısından bakıldığında sonuç olarak bu değişkenlerin uygun olduğu dikkate değer bir farklılığın olmadığı yönünde görüş belirtildiği görülmektedir.

Ertürk ve Güler (2017), yapmış oldukları çalışmada farklı yayın evlerine ait 5.-7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları kitap inceleme ölçütleri doğrultusunda geliştirilen bir ölçekle , sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini almayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, Muğla merkez ve ilçelerini kapsayan ortaokullarda görevli 100 sosyal bilgiler öğretmeni ile birlikte yapıldığı görülmektedir. Araştırma 2014-2015 yıllarını kapsamaktadır. Nicel

araştırma yöntemlerinden olan tarama modelinin kullanıldığı görülmektedir. Veriler anket formlarıyla toplanmış olup farklı açılardan değerlendirildiği görülmektedir. Sonuç olarak değerlendirildiğinde ders kitaplarının genel olarak uygun olduğu görüşünün hakim olduğu; çalışmada farklı yayınevleri açısından da olumsuz bir durumun oluşmadığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler ders kitabının incelenmesine ilişkin çalışmalara bakıldığında; 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin yeteri kadar çalışma olmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ders kitabının genel değerlendirmesi üzerine görüş belirtildiği görülmektedir. Yapılan çalışmalar arasında 2017-2018 eğitim-öğretim ders yılında Bilnet matbaacılık tarafından ilk kez basılan ders kitabının kullanıcıları ve uygulayıcıları olan değerli öğretmenlerimizin görüşlerinin alınmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu konuyla ilgili yapacağımız tez çalışmasında 149 sosyal bilgiler öğretmenin görüşleri; mesleki kıdemi, yaş, eğitim durumu, görev yeri ve cinsiyet değişkenleri açısından farklılaşma durumu incelenecektir. Daha önce yapılan araştırmalarla konu olarak benzerlik gösterse de yapacağımız çalışma; yeni programla birlikte basılan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi, evreni, örnekleme ve yöntemi açısından farklılıklar gösterecektir. Literatür incelendiğinde bu konuda az sayıda tez çalışması bulunmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu Araştırmanın amacı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında yayınlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının, fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ve ölçme ve değerlendirme kazanımlarını kazandırmadaki yeri ve kitabın kullanım durumuyla ilgili, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranacaktır.

- 1) Mesleki kıdem
- 2) Yaş
- 3) Eğitim durumu

- 4) Görev yeri
- 5) Cinsiyet; değişkenlerine göre öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik görüşlerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Eğitim-öğretim gerçekleştirilirken farklı materyaller kullanılmaktadır. Nitekim bu materyaller öğrencinin daha iyi donanıma sahip olması, bilgiyi içselleştirmesi ve kullanması için gereklidir. Eğitim öğretimde karşılaştığımız birçok materyalden biriside ders kitaplarıdır. Ders kitapları, eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu nedenle ders kitapları geçmişten günümüze eğitimdeki yerini ve önemini korumaktadır. Hem öğretmen hem de öğrenci için ders kitapları vazgeçilemez bir kaynaktır.

Eğitim kurumlarında, teknoloji altyapısı, bilişsel süreçler, öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri için atılacak adımlar ve eğitim öğretim için kullanılacak bazı materyaller geliştirmenin maliyeti fazla olabilir ve bu süreçleri yönetmek için gereken zaman uzun sürebilir. Ancak eğitim-öğretim de kullanılan ders kitaplarının niteliği, içeriği ve değişen eğitim sistemine uygun olarak yenilenebilmesi ve geliştirilebilmesi, hem ekonomik anlamda hem de zamansal olarak değerlendirildiğinde, diğer süreçlere kıyasla eğitim için daha uygun ve elverişlidir. Bu değerlendirmeler ışığında öğretmenlerin ve öğrencilerin Eleştirel düşünce yeteneklerini geliştirebilme ve farklı bakış açılarına yer verebilme açısından önem taşımaktadır. Eğitimin öğretim üzerindeki etkinliğini artırabilmek için ders kitapları hem öğrencilerin dil seviyelerine uygun, hem de öğrencilerin dil yeteneklerini geliştirici olmalıdır (Güler, 2016, s.5). Nitekim ders kitapları maliyet, zaman ve ulaşılabilirlik açısından değerlendirildiğinde diğer materyallere kıyasla daha nitelikli olduğu görülmektedir.

2017 yılında uygulanmaya geçen yeni program 2005 yılında uygulamaya geçilen programla bazı alanlarda farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar doğrultusunda yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile ders kitapları da yenilenme ihtiyacı duymuştur. Öğrenciyi merkeze alarak eğitim sunmayı amaçlayan sosyal bilgiler dersi kitapları 2017 programıyla birlikte değişen eğitim sistemine uygun olarak 2017-2018 eğitim öğretim yılında ders masaları üzerinde yerini almıştır. Yenilenen program

öğrenciyi merkeze alıp temelinde daha çok etkinlik barındırdığı için öğrencileri bu etkinlik sürecine dahil ederek sağlam ve etkili öğrenmede faydalı olmayı amaçlamıştır.

Ders kitaplarının bu kadar önemli olduğu bir ortamda yenilenmiş olan 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme değerlendirme alanlarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri alınarak eksikliklerin tespit edilmesi ve bu tespitlerin bu alanda çalışan araştırmacılara ışık tutması açısından önemlidir.

Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verilerin toplanması sürecinde görüşlerinde içten olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verilerin toplanması sürecinde görüşlerinde objektif olduğu varsayılmıştır.
3. Araştırma sürecinde yapılan taramaların yerli ve yabancı kaynak açısından yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Yukarda belirttiğimiz sayıtlara ek olarak araştırmamızı sınırlayan bazı kısımlarda mevcuttur. Bu bağlamda aşağıda belirtilen maddeler araştırmamızın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

1. Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında kullanılan Bilnet matbaacılık tarafından basılan 5. Sınıf sosyal bilgiler kitabı ile sınırlıdır.
3. Araştırma Tokat ili, merkez ilçeleri ile belde ve köyleri
4. Araştırma Tokat'ta bulunan 149 sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlıdır.
5. Araştırmada veri toplamak için oluşturulmuş nicel anket 45 soru ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, hukuk, siyaset, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, felsefe, yurttaşlık bilgisi, arkeoloji disiplinlerine ait konuları öğrenme alanları, kazanımları, becerileri yansıtan öğrencilerin geçmiş, bugün ve yarındaki siyasal, sosyal, ekonomik ve güncel olayları değerlendirmesine yardımcı olan geniş bir görüş açısı ile ortaya çıkarılan bir ortaöğretim dersidir (MEB; 2005).

Ders kitabı: Bir eğitim ortamında derste kullanılan ve dersin öğretilmesinde temel olan araçlara denir (Gülersoy, 2013, s.8).

İçerik: Hedef davranışların kazanılması yönünde ünite ve konuların belirlenmesidir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sosyal Bilimler

İnsanın, çeşitli nedenlerle etkileşim içerisinde olduğu hem toplumsal hem de doğal olmak üzere iki çevresi vardır. Bu çevreden yola çıkarak bilimi iki temel başlık altında toplamak mümkündür: Bunlardan biri insanın doğa ve fiziki dünya ile olan ilişkisini inceleyen doğa bilimleri diğeri ise insan ve insan grupları ile olan ilişkilerini inceleyen sosyal bilimlerdir (Dönmez, 2003, s.21). Doğa bilimleri; fen, matematik, felsefe, güzel sanatlar sosyal bilimlerin dışında daha çok doğa bilimleri olarak sınıflandırılmaktadır. Sosyal bilimlerin kapsamına giren dallar ise; ekonomi, sosyoloji, tarih, coğrafya, psikoloji, siyaset bilimi, hukuk, antropoloji, eğitim, folklor, iletişim, etnoloji, sanat tarihi ve arkeolojiden oluşmaktadır (Bilgili, 2016, s.2; Köstüklü, 2014, s.17; Sönmez, 2010, s.2).

Sönmez (1997)'e göre; “Sosyal bilimler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir”. Tanımdan da anlaşılacağı üzere sosyal bilimler insan ve insanın etkileşime girdiği çevre ile ilişkilidir. Bu bakımdan sosyal bilimlerin verilerini insandan alıp bu verilere dayanarak sosyal hayata bir takım katkılar sunmayı kendine amaç edindiği görülmektedir. Bu amaç doğrultusunda hayatın içerisinde yerini alan insan için sosyal bilimler çok önemli bir yere gelmiştir. Bütün bu önemliliğin yanı sıra sosyal bilimler, günümüzde “çekirdeksel fiziği” geride bırakarak insanlık için daha ön plana çıkmayı başarmıştır (Duverger, 1999, s.7).

Son yıllarda sosyal bilimlere ilişkin bazı tartışmalara rastlamaktayız, bu tartışmalardan biri, tek yön tek bilgi anlayışı yerine diğer dallarla ilişki içerisine girerek bilgiyi farklı dallarla ilişkilendirme gayreti içerisine girip; farklı bir anlayış getirmek istemektedir (Safran, 2009, s. iii).

Sosyal bilimlerin kapsamına giren her dalın kendine has teorisi ve uygulama yöntemleri vardır. Bunun sebebi ise sosyal bilimin tek başına bir bilim olmaması diğer

dallarla bir araya gelerek bütüncül bir yapı oluşturma sebebidir (Bilgili, 2016, s.3). Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi sosyal bilimlerin içerisinde bulunan her bir dal veya disiplin kendine has teori üreterek toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır. Buda sosyal bilimleri diğer bilimlerden ayıran en belirgin farklardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimlere ait olan bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasında etkili bir vatandaşlık anlayışının benimsenmesinde oldukça önemlidir. Bu çıkarım doğrultusunda öğrenciler, sosyal bilimlerin öncelikle yapısını, yapı içerisindeki bilgilere nasıl sahip olacağını ve bu bilgileri nasıl ifade edeceğini bilmelidir. Öğrenim sürecinde de bu alana katkı yapmış bilim insanlarının açıkladığı bulgular, bu bulgular çerçevesindeki sıkıntılar ve bütün bunları birleştirip olaylara farklı odak noktasından bakan bilimcilerin bilgileri bu programın kapsamını oluşturur (Öztürk, 2009, s.5).

Öztürk(2009)'e göre; “sosyal bilgiler eğitimcilerinin, öğretim boyutunu irdelemeye başlamadan önce, alanın kavramsal ve felsefi boyutlarını iyi kavramış olmaları gerekir”. Bu da Kavram olarak Sosyal bilgilerin bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olaylardan meydana geldiğini göstermektedir. Sosyal bilgiler toplumda meydana gelen bu olayların meydana gelme nedenlerini açıklayarak vatandaşlık hak ve ödevlerini, sorumluklarının neler olduğunu bildiren, özetle bireyin doğal çevresiyle geçmişten günümüze oluşan etkileşimden ortaya çıkan gelecek ile ilgili çıkarımları ortaya koyan bilgilerdir (Dönmez, 2003, s.32).

Barth ve Demirtaş ise, sosyal bilgileri şöyle açıklamıştır; “Vatandaşlık eğitimi programı, toplumda görevlerini bilen ve bu görevler doğrultusunda ürün veren, ayrıca üretilen bilgilerin kapsamını diğer konularla ilişkilendirilerek meydana getiren ve hayat boyu bu becerileri planlayan bir eğitim programıdır (Barth ve Demirtaş, 1997, s.6).

Sosyal bilgilerin ne olduğu ile ilgili bu zamana kadar çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımların ilklerinden olan Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından 1916 ‘da açıklanan

tanım Şu Şekilde tanımlanmıştır. Komite sosyal bilgileri; söz konusunun direk insan topluluğunun meydana gelmesi, olgunlaŐması ve sosyal çevrelerin bir kolu olması münasebetiyle insanla ilişkili bilgiler olarak tanımlamıştır (Moffatt, 1957, s.18).

Sosyal bilgiler eğitimcilerinin dűnyadaki en büyük meslek örgütü olan NCSS, 1992 yılında sosyal bilgiler eğitiminin ulusal arenadaki standartlarını belirlerken aynı zamanda da sosyal bilgilerle ilgili bir tanımı da yapmıŐtır. YapmıŐ olduğu tanımda sosyal bilgiler; insan ve toplum bilimlerini çocukların vatandaşlık becerilerini geliŐtirmek amacıyla bütünleŐtirmektedir. Sosyal bilgiler, eğitim programlarının kapsamında olan coğrafya, felsefe gibi disiplinlerin yanı sıra insan bilimleri, matematik, dođa bilimlerinden uygun içerikler üzerinden koordinasyonunu ve sistematik bir biçimde incelenmesine olanak taŐır. Sosyal bilgilerin başlıca gayesi gençlerin, karŐılıklı iliŐkilerin olduğu bir ortamda kültürel çeŐitliliklere sahip haklarını bilen ve demokrasiye güvenen bir toplumun bireyleri olarak halkın yararını gözeten bilinçli ve mantıklı karar alma becerilerinin geliŐmesine yardımcı olmaktır (NCSS, 1992).

Yukarıdaki tanım ve açıklamalardan anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler; insanın çevresi ve toplumla ilişkisini etkileyen bir bilimdir. Bu bağlamda ilköğretimde sosyal bilgiler dersinin verilmesi topluma faydalı bireyler yetiŐtirmekle birlikte bu bireylerin toplumda görev ve ödevlerini bilen, vatandaşlık hak ve özgürlüklerini tanımlayan bireyler yetiŐtirmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi

DeđiŐen dűnya, teknoloji ve geliŐen bilimsel çalıŐmalar ile birlikte ülkemizde de eğitim sisteminde köklü deđiŐiklikler meydana gelmiŐtir. Bu deđiŐikliklerden sosyal bilgiler dersi de etkilenmiŐtir. Sosyal Bilgiler dersinin eğitim geçmiŐine bakıldığında; Yunan tarihinin ilk dönemlerine kadar uzanmasına rağmen sosyal bilgilerin içerdiği derslerin aktif bir Őekilde eğitim programlarının içerisinde yer alması, büyük oranda 19. yy'da Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde meydana gelmiŐtir. 20. yy'a gelene kadar hemen hemen ülkelerin tamamında tarih ve coğrafya gibi isimlerle tek disiplinli eğitim programı değerlendirilmesine göre yenilenmiŐtir (Öztürk, 2009, s. 23). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin ülkemizdeki geçmiŐine baktığımızda; Sosyal bilgiler

programlarının içerdiği dersler ilk kez 2. Abdülhamid Han (1876-1909) döneminde ilkokul programlarına girmiş ve tarih ve coğrafya dersleri eğitim programlarında yerini almıştır (Öztürk, 2009, s. 26).

1962’de yayınlanan İlkokul Program Taslağı’nda “Toplum ve Ülke incelemeleri” adlı tek bir ders başlığı kapsamında tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri birleştirilmiştir. Bu yeni ders, 1968 yılında yenilenen programda “Sosyal Bilgiler” adı ile yerini almıştır (Öztürk, 2009, s.27; Sönmez, 2005, s.459).

Bu tarihten itibaren sosyal bilgiler dersinde çeşitli nedenlerle aksamalar olsa da 12 Eylül 1980 askeri müdahalesine kadar bu isimle devam etmiştir. Daha sonra 1985 yılında eğitim-öğretimin orta dereceli sınıflarında Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri olarak verilmiştir. Ayrıca derslerin önlerine “Milli” kelimesinin eklenmesi de dikkatlerden kaçmamıştır. 1997-1998 eğitim-öğretim yılından başlanılarak ise farklı sınıf derecelerinde yeniden sosyal bilgiler dersi olarak programda yerini almıştır (Safran, 2009, s.9).

Ülkemizdeki sosyal bilgiler öğretim programları, sürekli olarak güncel eğitim programları doğrultusunda yapılandırılmıştır. 1998 yılına kadar daha çok geleneksel yaklaşım ve yöntemlerle yürütülen sosyal bilgiler dersi, değişen dünyanın etkisinde kalınarak 1998 yılında eğitimcileri programı yenileme ve geliştirme eğilimi içerisine yitmiştir. Programın güncellenmesi ile ilgili bu eğilimler 2005 yılında sonuç vermiş olup MEB tarafından pilot illerde programın uygun olduğu kanaati ön plana çıktıktan sonra yeni 4 ve 5. sınıflar öğretim programı olarak 2005-2006 eğitim-öğretim yılında başlamak üzere diğer bütün illerde de uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanmaya başlanan program farklı öğrenme temelleri üzerine bina edilmiştir. Bu öğrenme modelleri hala güncelliğini korumakta olan; tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılık öğrenme çeşitleridir (Öztürk, 2009, s.27).

Bu araştırmaların yanı sıra tarih ve coğrafya derslerinin disiplinler arası anlayışla bir arada okutulmasına yönelik yapılan çalışmaların ışığında J. Dewey, aynı dalda farklı dersler arasında ilişki olduğunu ve bu konuya en güzel örneklerden birisi olarak tarih ve

coğrafya derslerini ileri sürmüştür. Tarih ve coğrafya dersleri bir arada öğretilerek kişinin sosyal yaşantısı ile ruhsal yaşantısı arasında ortak bir bağ kurup, kendisini farklı alemlerin ortak noktasında birleştirebileceğini ifade etmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında “Demokrasi ve Eğitim” başlıklı eğitim raporunda tarih ve coğrafya derslerinin bir arada verilmesinin değerlendirilmesini ileri sürmüştür (Dewey, 1996, s.197).

Önceki yıllarda uygulanan eğitim programlarında tarih, coğrafya ve vatandaşlık konuları sosyal bilgiler dersi kapsamında her bir ders bütüncül yapının kapsamında farklı ünitelerde bireysel konular olarak işlenmekte olduğu görülmektedir. 2005 yılında hazırlanan yeni eğitim-öğretim programının getirdiği yenilikler çerçevesinde ünitelerin içerisinde birden fazla dersin disiplinler arası yaklaşımla birlikte verildiği görülmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin ünitelerinde bulunan merkez temaları tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji gibi sosyal bilimlerden oluşan bilgiler ve bu bilgilerin vatandaşlık bilgisi konuları ile ilişkilendirilmesi sayesinde meydana getirilmiştir (Tay, 2017, s.7).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Eğitim programlarının yenilenmesinin altında birçok sebep yatmaktadır. Bu bağlamda 2005 yılında yenilenen sosyal bilgiler eğitim programı da küreselleşmeye bağlı olarak kişilerde, toplumda, ülkenin ekonomi dalgalanmalarındaki inişler, çıkışlar ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda üretim ile bu üretimle doğru orantılı olarak tüketimdeki değişimler programın yenilenerek tüm bu küresel olaylara değinilmek istenmesinden ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte dünyadaki siyasi, ekonomik ve güncel olaylar, kullandığımız müfredat değerlendirmeleri ile AB değerleri ve eğitim anlayışı (MEB, 2006, s.25) göz önünde bulundurulmuştur. Son olarak değişen programın sebepleri arasında da yine küreselleşmenin tüm dünyaya getirdiği yeniliklere cevap verme ihtiyacı yatmaktadır. Bu bağlamda yeni program bireylerin ihtiyaçlarını ön plana çıkarması toplum, ekonomi ve bilişim temelli bir program olması açılarından önemiyet verilmiştir.

Sosyal bilgiler adı altında ülkemizde bir çok kez öğretim programı değişmiştir. Son olarak 2005 ve 2017 yılında öğretim programları hazırlanmıştır. Son iki programı

ele alacak olursak 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programının genel olarak başlıkları şunlardır:

1. Türk milli eğitimin amaçları
2. Dersin genel amaçları
3. Programın yaklaşımı ve vizyonu
4. Öğrenme alanları
5. Programın temel öğeleri (kavram, değer, beceri boyutları)
6. Sınıflar düzeyinde kazandırılmak istenen kazanımlar
7. Atatürkçülük konuları
8. Derste kullanılabilecek bazı yöntem ve tekniklerin
9. Ölçme-değerlendirme. Öğeleri olarak verilmiştir.

2017 yılında ilk defa uygulanan yeni sosyal bilgiler öğretim programının kapsamı ise şunlardır.

1. Programın temel felsefesi
2. Genel amaçlar
3. Temel beceriler
4. Değerler eğitimi
5. Ölçme değerlendirme yaklaşımı
6. Rehberlik
7. programın uygulamasında dikkat edilmesi gereken unsurlar ve kazanımlar, oluşturmuştur.

Son iki program incelendiğinde yapısal olarak bir çok yönden benzerlik gösterdiği görülmektedir. Yeni programın daha çok bireyselliğe yöneldiği, bireysel farklılıkları ön plana çıkardığı görülmektedir. Genel olarak 2005 programının üzerine yenilikler eklenmiş bir program olarak göze çarpmaktadır (Çoban ve Akşit, 2018, s.4).

Yenilenen programla birlikte ders kitaplarında bulunan ünite ya da temalar sosyal bilgiler programındaki öğrenme alanlarına daha yapısal bir şekilde geliştirildiği ve uygulandığı görülmektedir (Çoban ve Akşit, 2018, s.4).

2005-2018 Sosyal Bilgiler Programında Temel Beceriler

Yenilenen eğitim programlarının kazanımları arasında beceriler öneli bir yere sahiptir. Bunun sebebi olarak eğitimciler tarafından dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeler gösterilmektedir (Mutluer, 2013, s.2). Beceri, öğrencilerin fiziksel ve psikolojik uğraş göstererek bir ödevi rahatlıkla yerine getirebilme eğilimidir. Eğitimde her öğrenme alanı için bir beceri seçilmiştir. Beceriler seçilirken öğrencilerin yaşlarına bağlı olarak fiziksel ve psikomotor gelişimlerine göre seçilmeye önem gösterilmiştir. Bu yolla da aktif ve sorumlu yurttaş olabilmelerinin gerektirdiği kazanımların kazandırılması hedeflenmiştir (Güler, 2016, s.21). Yetkin ve Daşcan (2010)'a göre: "Beceri, bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir".

2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programında 15 beceri yer almaktadır. 2018 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programında ise toplam 27 beceri belirtilmiştir.

Tablo 1. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Becerileri

2005	2018
1. Eleştirel Düşünme Becerisi	1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi	2. Yenilikçi Düşünme
3. İletişim Becerisi	3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi	4. Araştırma Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi	5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi	6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	7. Dijital Okur Yazarlık
8. Girişimcilik Becerisi	8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçe'yi Doğru, Güzel Ve Etkili Kullanma Becerisi	9. Türkçe'yi Doğru, Güzel Ve Etkili Kullanma Becerisi
10. Gözlem Becerisi	10. Gözlem Becerisi
11. Mekanı Algılama Becerisi	11. Mekanı Algılama Becerisi
12. Zaman Ve Kronolojiyi Algılama Becerisi	12. Zaman Ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
13. Değişim Ve Sürekliliği Algılama Becerisi	13. Değişim Ve Sürekliliği Algılama Becerisi
14. Sosyal Katılım Becerisi	14. Sosyal Katılım Becerisi
15. Empati Becerisi	15. Empati Becerisi

16. Çevre Okuryazarlık Becerisi
 17. Finansal Okuryazarlık Becerisi
 18. Harita Okuryazarlık Becerisi
 19. Hukuk Okuryazarlık Becerisi
 20. İş Birliği Becerisi
 21. Kalıp Yargı Ve Ön Yargıyı Fark Etme Becerisi
 22. Kanıt Kullanma Becerisi
 23. Konum Analizi Becerisi
 24. Medya Okuryazarlığı Becerisi
 25. Öz Denetim Becerisi
 26. Politik Okuryazarlık Becerisi
 27. Tablo, Grafik Ve Diyagram Çizme Ve Yorumlama Becerisi
-

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında kazandırılacak beceriler dikkate alındığında 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 15 beceri yer almaktadır. Bu becerilerin 13'ü 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında aynı şekilde yer almaktadır. Beceriler incelendiğinde 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programından “yaratıcı düşünme becerisi ve bilgi teknolojilerini kullanma becerisinin 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programından çıkarıldığı gözlenmektedir. Bu bağlamda 2018 programında; 2005 programından 13 ve 14 tane yeni beceri olmak üzere toplam 27 becerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Yeni programa eklenen beceriler şunlardır:

- Yenilikçi düşünme
- Dijital okuryazarlık
- Çevre okuryazarlık becerisi
- Finansal okuryazarlık becerisi
- Harita okuryazarlık becerisi
- Hukuk okuryazarlık becerisi
- İş birliği becerisi
- Kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme becerisi
- Kanıt kullanma becerisi
- Konum analizi becerisi

- Medya okuryazarlığı becerisi
- Öz denetim becerisi
- Politik okuryazarlık becerisi
- Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerisi olmak üzere toplam 14 yeni beceri eklenmiştir.

2005-2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitimi

Küreselleşmekte olan dünyamızda değişimler büyük bir hız kazanmıştır. Bu değişim ve değişimin hızına bağlı olarak da toplumumuzda gerekli değişimleri yaşamak zorunda kalmış ve ciddi seviyelere ulaşmıştır. Meydana gelen bu olaylar toplum da daha çok çocuklar ve gençleri etkilemektedir. Bu durumda toplumumuzun vazgeçilmez bir paydası olan aileleri zor duruma sokmaktadır (Yel ve Aladağ, 2012, s.125). İçinde bulunduğumuz toplum için geçmişle bağ kurup geleceğine yön vermesi oldukça önemlidir. Bu kültür doğrultusunda oluşan toplumumuzun yozlaşmaması veya değişimlerden olumsuz etkilenmemesi gerekmektedir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz sadece bilgiyi aktaran, akademik başarılar peşinde koşan bir yapı içerisinde olmamalıdır. Toplumun ahlaki yapısına ve değerlerine gereken önemi veren ve bu doğrultuda eğitim-öğretimi planlayan bir yapı içerisinde olmalıdır (MEB, 2018, s.4). Bu yüzden eğitim sistemimizin genel yapısı ve özellikle sosyal bilgiler eğitimi bütün bu hedefleri göz önünde bulundurarak bireylere toplumun birlik olma ihtiyacından doğan ahlaki değerleri ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini öğretmeyi hedeflemelidir. Ayrıca bu hedeflerin değişimlerden nasıl etkileneceğini planlayarak bireylerin yaşantısında bu değerlerin bilincinde olmalarını sağlama ve çevreleriyle bu doğrultuda ilişki kurmalarının sağlanması açısından oldukça önemlidir (Doğanay, 2012, s.230).

Bu bağlamda öğretim programlarında değerler eğitimi ayrı bir yere sahiptir. Yukarda da belirtildiği gibi değişen dünya, teknoloji ve bilim öğretim programlarımızdaki değerlere de yansımaktadır. Bu nedenle 2005-2018 sosyal bilgiler öğretim programı değerler eğitiminde de bir takım değişiklikler göze çarpmaktadır.

Tablo 2. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Değerleri

2005	2018
1. Adil Olma	1. Adalet
2. Aile Birliğine Önem Verme	2. Aile Birliğine Önem Verme
3. Bağımsızlık	3. Bağımsızlık
4. Barış	4. Barış
5. Bilimsellik	5. Bilimsellik
6. Çalışkanlık	6. Çalışkanlık
7. Dayanışma	7. Dayanışma
8. Duyarlılık	8. Duyarlılık
9. Dürüstlük	9. Dürüstlük
10. Estetik	10. Estetik
11. Hoşgörü	11. Eşitlik
12. Misafirperverlik	12. Özgürlük
13. Özgürlük	13. Saygı
14. Sağlıklı Olmaya Önem Verme	14. Sevgi
15. Saygı	15. Sorumluluk
16. Sevgi	16. Tasarruf
17. Sorumluluk	17. Vatanseverlik
18. Temizlik	18. Yardımseverlik
19. Vatanseverlik	
20. Yardımseverlik	

2005-2018 sosyal bilgiler öğretim programları incelendiğinde değerler eğitime ilişkin bazı değişiklikler göze çarpmaktadır. Her iki programda da kök değerler yer almaktadır.

MEB (2018) programında da yer alan kök değerlerimiz şunlardır:

- Adalet
- Dostluk
- Dürüstlük
- Öz denetim
- Sabır
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik olarak ifade edilmektedir.

Her iki öğretim programında da benzerlikler ve farklılıklar göze çarpmaktadır. 2005 öğretim programında toplam 20 değer belirtilmektedir. Bu değerlerden 16 tanesi 2018 öğretim programında da yer almaktadır. 2005 programında yer alıp 2018 programından çıkartılan değerlerimiz; “hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik” olmak üzere toplam 4 değer 2018 öğretim programında yer almadığı gözlemlenmektedir. Diğer 16 değere ek olarak 2 değer daha 2018 öğretim programında yer aldığı gözükmektedir. Yeni programda yer alan değerler; “eşitlik ve tasarruf” olarak ifade edilmektedir.

2005-2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kavramlar ve Kavram Öğretimi

Kavramlar, gerçek dünyada var olan eşya, gerçekleşen olaylar veya gözle görülen varlıklar değil, belli gruplar altında toplandığında ulaşılan gerçek dünyada olmayan soyut düşünce birimleridir. Kavramlar gerçek dünyamızda değil düşüncelerimizde vardır. Gerçek dünyada kavramların sadece örneklerini bulabilmek mümkündür (Alkış, 2012, s.70).

Öğrencilerin gerçek dünyada bulunmayan kavramlar hakkındaki anlayışlarını ve bu anlayışların gerçek dünyaya yani somut hale gelmesinde duyuşsal ve sanal deyimler kullanılarak bu anlayış kolaylaştırılabilmektedir. Edebiyat, resim ve müzik bu amaçla kullanılabilir (Yel, 2012, s.121).

Kavramlar belli bir konuda karmaşık halde bulunan birçok bilgiyi düzenleyen ve birleştiren unsurlardır. Eğitim, çoğu zaman, soyut halde bulunan kavramların öğretilmesiyle ilgilidir. Coğrafya, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, tarih, vs. disiplinlere ait temel kavramlar bilgisi olmadan, kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi ve yaşadığımız dünyanın ne olduğunu anlamamız büyük oranda sınırlandırılmış olacaktır (Yetkin ve Daşcan, 2010, s.493).

Sosyal bilgiler dersinde birçok kavram vardır. Anlayarak öğrenmenin oluşması için çocuğun bu kavramları sağlıklı olarak öğrenmesi, öğretmeninde kavramları nasıl öğreteceğini bilmesi gerekir (Nas, 2006, s.116).

Bu bağlamda; kavram öğretimi ve kavramlar 2005 ve 2018 öğretim programlarında yerini aldığı gözlemlenmektedir. Ancak 2005 programında ayrıntılı bir şekilde verilen kavramların 2018 programında sadece amaç düzeyinde ifade edildiği gözlemlenmektedir.

2005 yılındaki programda 4 yıl boyunca kazandırılacak kavramlar tek tek listelenmiş, bu kazanımların hangi sınıf düzeyinde giriş, geliştirme ve pekiştirme boyutları ile kazandırılacağı belirtilmiştir (Tay, 2017, s.15). Ancak 2018 öğretim programı incelendiğinde sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlarından 13. Maddede şu ifade kullanılmaktadır: “toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri” şeklindeki bir ifade ile sosyal bilgilerin temel kavramlarını öğrenip kullanabilmeyi amaçladığı programda belirtilmektedir.

2005-2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrenme Alanları ve Kazanımlar

Sosyal bilgiler ders kitabında ve öğretim programında yapılan son değişiklikler öğretim alanlarını ve kazanımlarını da etkilemektedir. Öğretim programlarına incelendiğinde sadece öğrenme alanları ifade edilmektedir. Ünite adları ise yayınevlerine göre değişmektedir (Çoban ve Akşit, 2018, s.7). Bu kapsamda 2005 sosyal bilgiler öğretim programında toplam 9; 2018 öğretim programında ise toplam 7 öğrenme alanı belirtildiği görülmektedir.

Programlar incelendiğinde 2005 öğretim programında 4 ve 5. sınıflarda 8 öğrenme alanı, 6 ve 7. sınıflarda 7 öğrenme alanının yer aldığı görülmektedir. 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programının tamamının 7 öğrenme alanı çerçevesinde oluşturulduğu, bu öğrenme alanlarından 6 tanesinin 2005 programındaki isimlerle korunduğu, “Etkin Vatandaşlık” adı altında yeni bir öğrenme alanının oluşturulduğu tespit edilmiştir (Tay, 2017, s.13).

Tablo 3. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Öğretim Alanları

2005 Öğretim Programı	2018 Öğretim Programı
1. Birey Ve Toplum	1. Birey Ve Toplum
2. Kültür Ve Miras	2. Kültür Ve Miras
3. İnsanlar, Yerler Ve Çevreler.	3. İnsanlar, Yerler Ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	4. Bilim, Teknoloji Ve Toplum
5. Zaman, Süreklilik Ve Değişim	5. Üretim, Dağıtım Ve Tüketim
6. Bilim, Teknoloji Ve Toplum	6. Etkin Vatandaşlık
7. Gruplar, Kurumlar Ve Sosyal Örgütler	7. Küresel Bağlantılar
8. Güç, Yönetim Ve Toplum	
9. Küresel Bağlantılar	

Her iki öğretim programı incelendiğinde kazanımlarda da farklılıklar göze çarpmaktadır. 2005 yılı 5. Sınıf öğretim programında toplam 47 kazanıma yer verilmiştir. 2018 yılı 5. Sınıf öğretim programında ise toplam 33 kazanıma yer verilmiştir.

2018 programında bir önceki programa göre kazanım sayısı azaltılmıştır. Bu azalmada 2005 yılı 5. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanının 2018 programında yer almaması da etkili olmuştur.

Tablo 4. 2005 ve 2018 Öğretim Programı Kazanımlar ve Ders Saati

Öğrenme Alanları	2005 Öğretim Programı		2018 Öğretim Programı	
	5. sınıf kazanım sayısı	Ders saati	5. sınıf kazanım sayısı	Ders saati
1.birey ve toplum	4	12	4	14
2. kültür ve miras	6	15	5	18
3.insanlar, yerler ve çevreler	8	15	5	18
4. üretim, dağıtım ve tüketim	7	15	5	14
5. bilim, teknoloji ve toplum	6	12	6	18
6.gruplar, kurumlar ve örgütler	5	12	-	-
7. güç, yönetim ve toplum / etkin vatandaşlık	5	15	4	12
8. küresel bağlantılar	6	12	4	14
Toplam	47	108	33	108

4. ve 5. sınıflarda “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler ile Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanları birleştirilerek “Etkin Vatandaşlık” adı altında

birleştirilmiştir. Bu haliyle 4. 5. 6. ve 7. sınıfların hepsinde 7 öğrenme alanı oluşturularak program bütünlüğü sağlanmıştır (MEB, 2018, s.8).

Ders Kitabı

Eğitimde kullanılan araç-gereçler, öğretme işinin niteliğini, sürdürülebilirliğini ve kolaylığını oluşturan temel unsurlardan biridir. Kitaplar ise eğitim-öğretimde verimliliği artırmak için kullanılan; öğrencilere ve öğretmenlere bütün bir yıl boyunca bir rehber niteliğinde yardımcı en önemli araç gereçlerdendir (Duman ve Çakmak, 2011, s.18).

Ders kitapları öğretme öğrenme sürecinde ve bu sürecin içerisinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğretmenlerin neler öğreteceğini ve öğrencilerin neler öğreneceğini belirleyen en önemli kaynaktır (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s.35).

Ders kitaplarını eğitim-öğretimde kullanılmak üzere eğitimin girdileri içerisinde değerlendirdiğimiz için materyaller arasında eğitimin en önemli girdilerinden biridir. Metinler bir ulusal kültüre ilişkin temel fikirleri öğrencinin seviyesine uygun bir şekilde yansıtır ve çoğu kez bu metinler kültürel mücadelenin ve anlaşmazlığın öğrencilerin üzerinde uyandırdığı etkiler kültürel anlamda alevlenme noktasını oluşturur (Elhüseyni, 2004, s.1).

Ders kitabı, bir derse ait konuların, aynı yaş grubundaki öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin dikkate alınarak öğretimi için yazılmış olan; öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini kolaylaştırmak amacıyla içeriği öğretim programı ile belirlenen eğitim-öğretim süreçlerinin en temel araç-gereçlerindendir (Yılmaz, 2016, s.7).

Ders kitabı, dünyanın gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerinin eğitim-öğretiminde her zaman önemli bir materyal olmuştur. Bu bakımdan “Ders kitabı, her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programı doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eserdir” (MEB, 2004, s.16). Örneğin, Japonya’da yaşayan bazı araştırmacılar, ders kitaplarını yaşadıkları coğrafyanın üzerindeki bir toprak parçası kadar kıymetli görmüşlerdir. Daha eski yıllarda Japonya’daki eğitime katkı sağlayan eğitimciler, Japonya’nın bir deprem

bölgesi olması münasebetiyle ders esnasında iken deprem olduğunda, kurtarılması gereken öncelikler arasında kitapları da göstermişlerdir (Semerci, 2004, s.49-54).

Ders kitabı, eğitim-öğretim açısından, kullanım kolaylığı olan, her öğrencinin kolaylıkla ulaşabileceği, bilgilerin doğrudan verildiği, sürekli kullanılabilen, her zaman başvurulabilen ve eğitimde sözel öğretimin boşluklarını doldurabilen önemli araçlarından birisidir. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere ders kitapları eğitim-öğretimde ayrı bir yere sahiptir. Ders kitabının öneminin ve gerekliliğinin yanı sıra kolay ulaşılabilirliği ve kullanılabilirliği açısından da ilgi çekmektedir. Safran'a(2009) göre “ders kitaplarından beklenen faydayı sağlayabilmeleri, nitelikli kullanılabilir olmalarına bağlıdır”. Bu derece büyük öneme sahip olan ders kitapları uzman kişiler tarafından hazırlanmalıdır. Eğitim programı doğrultusunda nitelikli hazırlanmış bir ders kitabı, hem öğretmenlere hem de öğrencilere büyük katkı sağlamanın yanı sıra eğitim ve öğrenme etkinliklerinde rehberlik eder (Semerci, 2004, s.49-54).

Ders kitapları öğretmen ve öğrencilere bir takım faydalar sağlamaktadır. Bu faydalar Küçükahmet (2011)'e göre şu şekilde sıralanabilir:

Ders kitaplarının öğretmene sağladığı faydalar:

- Öğretmen ders kitabı aracılığı ile farklı okullarda ve yoğun olan ders yükünde zamanını ve gücünü iyi kullanır.
- Ders kitabı bünyesinde barındırdığı birçok ödev konuları ile öğretmeni birçok araştırmadan kurtarır.
- Öğretmenlerin çalışmalarını düzene koymakta ders kitabı önemli bir yere sahiptir.

Ders kitaplarının öğrenciye sağladığı faydalar:

- Ders kitapları, öğretmenin ders esnasındaki eksikliklerini tamamlar.
- Ders kitabı, sözlü öğretimin boşluklarını giderir ve bunun sonucu olarak konular ve bilgiler arasındaki uyumsuzlukları ortadan kaldırır.
- Öğrenilen bilgileri tekrar etme imkanı verir.

- Ders kitabından çalışırken öğrenci, aktif düşünen ve sorumluluk gereği duyan bir oluşum içindedir.
- Öğrenciye çeşitli soru örnekleri, bu örneklerle ilgili farklı çözüm yolları ve konu anlatımında kullanılan farklı yaklaşımlarla karşı karşıya getirir.
- Öğretimi tekdüze bir anlatımdan kurtarır, derse olan ilginin aktifliğini sağlar.
- Ders kitabı öğrenciye derse önceden hazırlık yaparak gelme imkanı verir. Şeklinde açıklamıştır.

Ders kitapları seçilirken bazı özelliklere dikkat edilmelidir; İçerikte güncel bilgiler yer almalıdır, eğitim programı ile tutarlı olmalıdır, okunabilir olmalıdır ve hedef ve davranışları daha önceden belirlenmiş bir alan ile bağlantılı olmalıdır (Güler, 2016, s.13). Dikkat edilmesi gereken bu hususlarla birlikte ders kitapları milli eğitimin genel amaçlarına uygun, Atatürk İlke ve İnkılapları doğrultusunda, dersin amaçlarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Bu yüzden, eğitim olanaklarının elverişsiz olduğu yerleri de dikkate alarak, ders kitaplarının kapsamının öğrenci merkezli anlayışa uygun bir şekilde planlanması gerekmektedir. Bu yüzden, kitaplarda öğrencinin iç alemini ortaya çıkaran, açıklamaların ve anlamların neler ifade ettiğini hissettiren ve kişinin kendi kendine anlam çıkarma çabasına girmesine teşvik edecek metinlere yer verilmelidir. Diğer taraftan; öğrenciler konuyla ilgili ders kitaplarında ki metinleri anlamlandıramadığı durum meydana çıkar. Bu durumun sonucunda da yapılandırmacı yaklaşımın amaçladığı eğitim sonuçlarına ulaşması olanaksız hale gelir (Myers ve Savage, 2005, s.47).

Yapılan araştırmalar günümüzde hala ders kitaplarının aktifliğini devam ettirdiğini göstermektedir. Öğretmenin derste birçok ders etkinliğini kitapla başlatıp yine kitapla devam ettirmesi bu durumu doğrular niteliktedir (Ceyhan ve Yiğit, 2005, s.18). Bu bağlamda bir ders kitabı birçok farklı açıdan değerlendirilerek hazırlanmalıdır. Küçükahmet (2011)'e göre ; “İyi bir ders kitabı programdan faydalanan herkese programın diğer boyutları hakkında fikir veren temel bir kaynaktır”. Bu kapsamlar dahilinde her bölüm kendi içerisinde ve ders kazanımları doğrultusunda tutarlı olmalıdır. Öğrenciye kaynaklık edecek öğretmene ise yardımcı olacak ders kitaplarının bu hususları taşıması gerekmektedir.

Ders Kitaplarının Nitelikleri ve Hazırlanması

Ders Kitabının Nitelikleri

Ders kitapları, ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan materyalledir. Ders kitaplarıyla ilgili yapılan araştırmalar ders kitaplarına yönelik dünya ölçeğinde kabul görmüş belirli bir metodoloji yada kriterlerin olmadığına işaret etmektedir. Bununla temel nedeni, her toplumun kültürel ihtiyaçları ve eğitim anlayışlarının çerçevesinde bu kitapların içeriğinin belirlenmesi gerektiğidir (Duman ve Çakmak, 2011, s.19). Bir dünya ölçeğinin olmaması mevcut kültürlerin farkı, eğitim anlayışı ve kullanılan eğitim programlarına göre değişiklik göstermektedir.

MEB'e göre bir ders kitabının nitelikleri;

- Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- Bilimsel hata içermez.
- Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- Reklam niteliğinde ögeler içermez.
- Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alınarak yapılır.
- Kazanımları destekleyici nitelikte hazırlanır.
- Temel tasarım ilkelerine uygun olarak hazırlanır.
- Hangi kazanımı desteklediği ve teknik özellikleri gibi tanımlayıcı bilgileri uygun olarak etiketlenir (MEB, 2012). Bu maddeler doğrultusunda olmalıdır.

Ders Kitaplarının Hazırlanması

Hizmet birimi veya yayınevleri tarafından hazırlanacak ders kitabı, içerik; dil, anlatım ve üslup; öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme; teknik, tasarım ve düzenleme yönlerinden aşağıdaki hususlara göre hazırlanır (MEB, 2012).

İçerik.“Ne öğretilim” sorusunun karşılığı olup, belirlenen hedef ve davranışları kazandıracak şekilde ünite ve konuların düzenlenmesidir. İçerik, hedef ve davranışlar için bir araçtır. Çünkü önce hedef ve davranışlar belirlenir, daha sonra bu hedef ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak biçimde içerik düzenlenir (Sönmez, 2010, s.123).

İçerik, bir derste okutulmak üzere disiplinlerden sistematik olarak saptanmış konuların ve yapılması öngörülen etkinliklerin hepsine verilen isimdir(Ceyhan ve Yiğit 2005; 75). Bu bağlamda içerik seçiminde, kavramsal çerçevenin, temel konuların ve fikirlerin, alternatif ve örneklerin verilmesine dikkat edilmelidir (Küçükahmet, 2011, s.7).

Küçükahmet (2011)'e göre; İçerik seçiminde aranması gereken ölçütler şunlardır:

- Geçerlilik ve güvenilirlik
- Bilimsellik
- Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama
- Faydalılık
- Öğrenebilirlik
- Sosyal gerçeklerle tutarlılık.

Benzer bir şekilde, Ceyhan ve Yiğit (2005)'e göre; içeriğin seçiminde yararlı olabilecek dört önemli nokta vardır. Bunlar:

- Önemli olması
- İçeriğin bugünkü kültürel ve toplumsal gereksinimleri karşılayabilmesi
- İlgi ölçütü
- Demokratik değerler ölçütüdür.

MEB (2012)' e göre içerik ise;

1. Dersin eğitim ve öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenir.

2. Dersin özelliğine göre ünite, bölüm, tema ve konular arasında hacim bakımından eğitim ve öğretim programının içeriğine uygun bir denge kurulur.şeklinde açıklanmaktadır.

Dil, anlatım ve üslup. Ders kitapları özellikle kullanılan dil ve anlatım özelliği açısından çok dikkatli incelenmelidir. Anadil bilincinin kazandırılması amacıyla doğru ve düzgün Türkçe ile yazılmış ders kitapları çok önemli bir yere sahiptir (Ceyhan ve Yiğit 2005; 82). Bununla birlikte öğrencilerin kullanımına sunulan ders kitaplarının; okunaklılık, anlaşılabilirlik, ilgi çekicilik, okumayı kolaylaştırıcılık, araştırmaya sevk edicilik, öğrenmeyi ölçücülük ve mekanik standartlar gibi pek çok yönden nitelikli olması gerekmektedir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s.55).

Yazarlar yazılı anlatım sanatını en iyi şekilde kullanmalı ve Türkçe'nin zenginliklerini yabancı sözcüklerden arınmış, duru ve anlaşılır bir Türkçe kullanarak öğrencilere göstermelidir (Güçlü, Yel ve Albayrak, 2001, s.58).

Ders kitaplarının dil anlatım ve üslup açısından taşıma gereken nitelikler;

- Kitapta kullanılan dil ve anlatım, öğrencilerin gelişim basamakları ve kavram düzeylerine uygun olmalıdır.
- Detaylı anlatımdan kaçınılmalıdır.
- Türkçe, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçmadan doğru olarak kullanılmalıdır.
- Kitapta kullanılan di akıcı, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü içinde olmalıdır.
- Kullanılan kelimeler ve cümle yapıları öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
- Cümle yapıları ve uzunlukları öğrencilerin öğrenme ve gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifadeler kullanılmalıdır.
- Yaşayan Türkçe kullanılmalıdır.
- Türkçe yazım kurallarına uygun olmalıdır.
- Dolaylı anlatımdan kaçınılmalıdır.
- Konuya özgü sözcükler (terminoloji) kullanılmalıdır.
- Metinde verilmek istenen mesaj açık ve anlaşılır olmalıdır (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s.55-56).

MEB (2012)' e göre dil anlatım ve üslup ise;

- Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılır.
- Konuların işlenişinde öğrencinin seviyesine ve gelişim özelliklerine uygun olarak doğru, anlaşılır, yalın bir dil ve anlatım kullanılır.
- Dilin kullanımında, Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır. Şeklinde sıralanmıştır.

Öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme. Açık bir sistem olarak ele alınan eğitimin en önemli süreçlerinden biri de öğrenme-öğretme ortamı yani eğitim durumlarıdır. Bu basamakta hedef davranışları öğrenciye kazandırmak için çevre ayarlamasına gidilir. Örneğin; sosyal bilgiler dersinde okulun yetiştirdiği tanınmış kişileri bilmeyen öğrencilere bunları öğretmeyi isteyen bir öğretmen, sınıf ortamını bu davranışı gerçekleştirecek şekilde düzenlemelidir (Sönmez, 1997, s.152). 2005'den önceki eğitim programlarında öğretmen merkezli öğrenme- öğretme süreci gerçekleştirilirken bu durum 2005 programı ile öğrenci merkezli yapılandırıcı yaklaşıma yerini bırakmıştır. Bu amaçla; öğrenme- öğretme sürecinde yazılı ve görsel materyaller, fotoğraflar, tarihi ve resmi belgeler, istatistiki bilgiler kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır (Özdemir, 2009, s.40). Böylece öğrenciler kaynakları inceleyerek işlenen konuyla ilgili hayatımızda ne gibi değişikliklerin meydana geldiğini kendi görüşleri ile oluşturmaya çalışacak ve yorumlayacaktır.

Öğretme- öğrenme ortamındaki bazı değişkenler ve dikkat edilecek ilkeleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Pekiştireç
- Dönüt, düzeltme, ipucu
- Öğrenci katılmanlığı

Pekiştireç istendik davranışın ileride tekrarlanma olasılığını artırmaktadır. Dönüt, öğrencinin yaptığı davranış hakkında ona bilgi vermektedir. Düzeltme, yanlışları doğrulama, eksikleri tamamlamadır. İpucu, ise doğru yanıtı hatırlatmak için kullanılan bir uyarıcıdır (Sönmez, 1997, s.154). Tüm bu ilkeler ışığında öğrencinin derste

öğrenmek için aktif rol alması bu ilkelerin uygulanmasında kolaylık, öğrenmenin etkinliğinde kalıcılık görevi üstlenmektedir.

Bu sürecin devamında konunun pekişip pekişmediğini, öğrencinin davranışları kazanıp kazanmadığını anlayabilmek için mutlaka sorularla test edilmelidir (Korkmaz ve Yel, 2001, s.89). Öğrencilere kazandırılması gereken hedef davranışların, her bir öğrenci tarafından ne kadarının kazanıldığını belirlemek amacıyla yapılan değerlendirme etkinlikleri, “ilköğretimde değerlendirme” sürecini oluşturur (Korkmaz, 2011, s.116).

Ölçme ve değerlendirme, öğretme- öğrenme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ölçme ve değerlendirme işlemleriyle öğrencilerin, önceden belirlenen bilişsel, duyuşsal, devinişsel davranışları kazanıp kazanmadıkları, kazandırsa ne ölçüde kazandıklarını belirler (Nas, 2006, s.375).

Bu bağlamda, yeni programda yer alan geleneksel ve alternatif ölçme değerlendirme araçları ile öğrencilerin sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve değerlerinin bireysel farklılıkları dikkate alınarak öğrenme sürecinin her aşamasında ve çok boyutlu olarak değerlendirilebilmesine olanak sağlamaktadır. Programda öğretmenlerin yararlanmasına yönelik olarak belirlenen ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemleri, şüphesiz yapılandırmacılık yaklaşımına uygun, sürece ağırlık veren öğrenci merkezli özellikler taşımaktadır (Özdemir, 2009, s.42).

MEB (2012)' e göre ise Öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme hususunda;

- Öğrenme yöntemleri ve stratejileri dikkate alınır ve üst düzey düşünme becerileri geliştirilir.
- Değerlendirmeye ilişkin unsurlar, ölçme ve değerlendirmenin ilke ve teknikleri dikkate alınarak düzenlenir. İfadeleri kullanılmaktadır.

Teknik, tasarım ve düzenleme. Öğretim etkinlikleri planlamada en önemli çalışmalardan birisi, okutulacak ders kitabının seçimidir. Öğretime başlamadan önce bu seçimin yapılması beklenmektedir. Ders kitapları birden çok olunca uygun olanı seçebilmek için dikkatli ve titiz bir incelemenin ve seçimin yapılması gerekir(Güçlü, 2011, s.19).

Ders kitabında görsel tasarım. Konuların işlenmesinde kullanılacak ders kitapları ve diğer, açıklayıcı, yönlendirici tamamlayıcı, şekil, grafik ve resim gibi eğitici ve öğretici nitelikteki öğretim materyallerine yer vererek, öğretme öğrenme sürecini daha canlı, ilgi çekici ve aktif hale getirebilir. Onun için ders kitapları hazırlanırken görsel tasarıma da yeterli dikkat ve itina göstermek gerekir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s.53).

Görsel tasarım açısından bir kitapta olması gereken ve milli eğitim bakanlığı tarafından da kabul edilen bazı özellikler şunlardır:

- Başlıklar görsel tasarım ilkelerine uygun verilmelidir.
- Öğretime yardımcı unsurlar, öğrencilerin gelişim basamaklarına ve konulara uygun olmalıdır.
- Varsa istatistiki veriler en son bilgileri yansıtmalıdır.
- Öğretim yaprakları düzenlenmelidir.
- Her bir metin mantıksal bir bütünlük içerisinde düzenlenmelidir.
- Yazı stili kolay okunabilir biçimde, süsten arınmış ve sade olmalıdır.
- İçindekiler listesi doğru ve yeterince ayrıntılı olmalıdır.
- Resim, harita, fotoğraf vb. bulunduğu bölümün içeriğine uygun olmalıdır.
- Resimlerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmelidir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s.54).

Bu bağlamda özellikler incelendiğinde kitapta verilecek her hangi bir resim, fotoğraf, harita ya da tablo gibi görseller metinde yazılanlar doğrultusunda verilmeli ve verilen görsel öğrenci yaş grubuna uygun olarak hazırlanmalıdır.

Ders kitabının fiziksel özellikleri. Bir eğitimci olarak bizler öğrencilerimize kitap önerirken, kitapların diğer özelliklerinin yanı sıra fiziksel özellikleri konusunda da titiz davranmalıyız. Türk Standartları Enstitüsü'nün Nisan 1992' de çıkardığı TS 10220 nolu standardı, kitapların üretimine ilişkin fiziksel özellikleri kapsamaktadır. Ve bu özellikler şu başlıklar altında sıralanabilir:

- Görünüş
- Renk
- Ders kitabında bulunması gereken bilgiler
 - ön kapak
 - kitabın sırtı
 - arka kapak
 - iç kapak
 1. iç kapağın ön yüzü
 2. iç kapak arka yüzü
 - ikinci yaprak ve devamı
 - Diğer yapraklar
 - ders kitaplarının sonunda yer alan yaprakların düzeni
- Boyut ve toleranslar
- Yazı büyüklükleri (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2011, s.54).

2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Tanıtımı

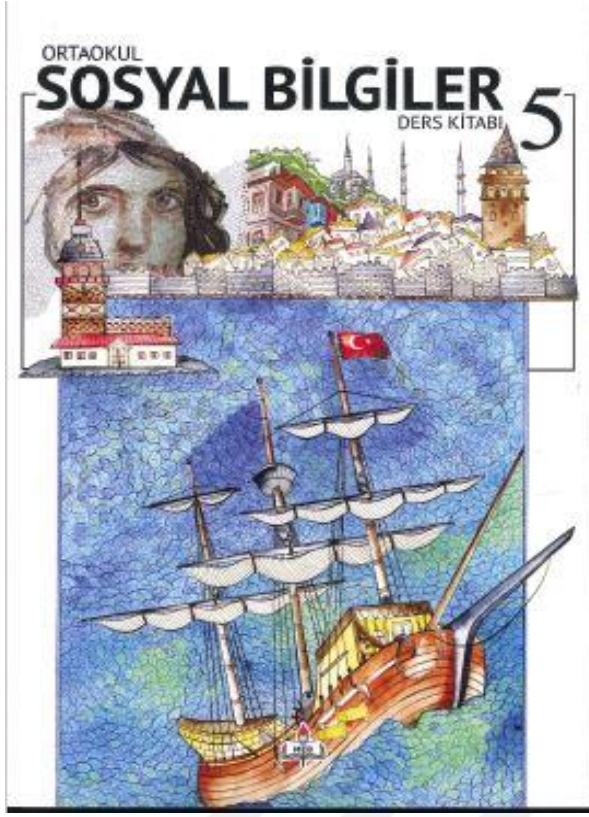
5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı toplamda 200 sayfadan oluşmaktadır. Bu kitap 2017 yılı birinci baskı olup Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 14.06.2017 gün ve 8982336 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile 28.06.2017 tarihinde yapılan sözleşmeye istinaden 1.561.396 adet İstanbul Bilnet Matbaacılıkta 2017 yılında basılmıştır.

Kitabın editörlüğünü Doç. Dr. Adnan ALTUN, Doç. Dr. Süleyman ELMACI ve Yrd. Doç. Dr. Adem BELBAĞ'ın üstlendiği kitap; Ömer Faruk EVİRGEN, Jülide ÖZKAN, Suna ÖZTÜRK ve Zühal ÖZDURAL'ın içinde bulunduğu dört yazar tarafından hazırlanmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında program geliştirme uzmanı

Hüseyin ÇEVİK, dil uzmanı Erkan ŞAHİN, ölçme ve değerlendirme uzmanı Çetin TORAMAN, rehberlik uzmanı Zeynep ÇELİK SOYSAL yer almıştır. Görsel tasarım ise Milli Eğitim Bakanlığınca temin edilen tasarımcı firma tarafından hazırlanmıştır.

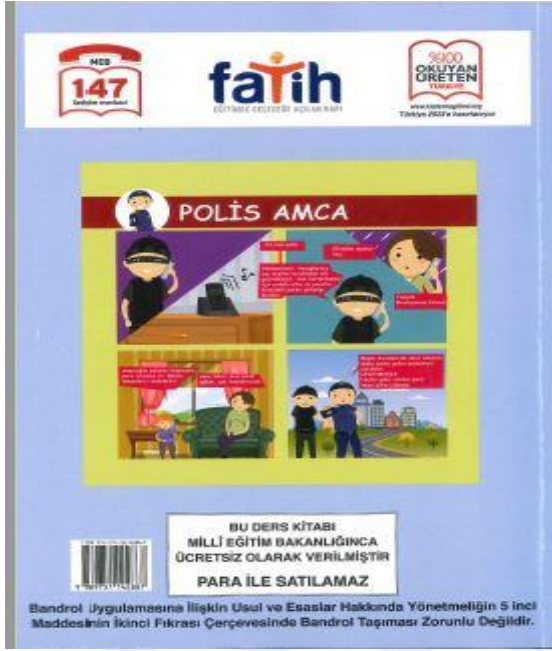
İç kapaktan sonra kitapta “Türk Bayrağı’nın” ve “İstiklal Marşı’nın” yazılı olduğu sayfa, “Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi’nin” yer aldığı sayfa, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün” portresinin yer aldığı sayfa, kitabımızı tanıyalım bölümü ve içindekiler bölümünün yer aldığı ve bu bölümde her bir öğrenme alanıyla ilişkili küçük resimlerin bulunduğu sayfalar Milli Eğitim Bakanlığının ders kitabı usul ve esaslarına uygun bir şekilde bulunmaktadır.

Kitapta her bir öğrenme alanı başlığı altındaki konularla ilgili giriş sayfasında konuya uygun bir resim konulmuş olup her konunun sonunda “Neler Öğrendik?” ve “Kendimi Değerlendiriyorum” bölümleri yer almaktadır.

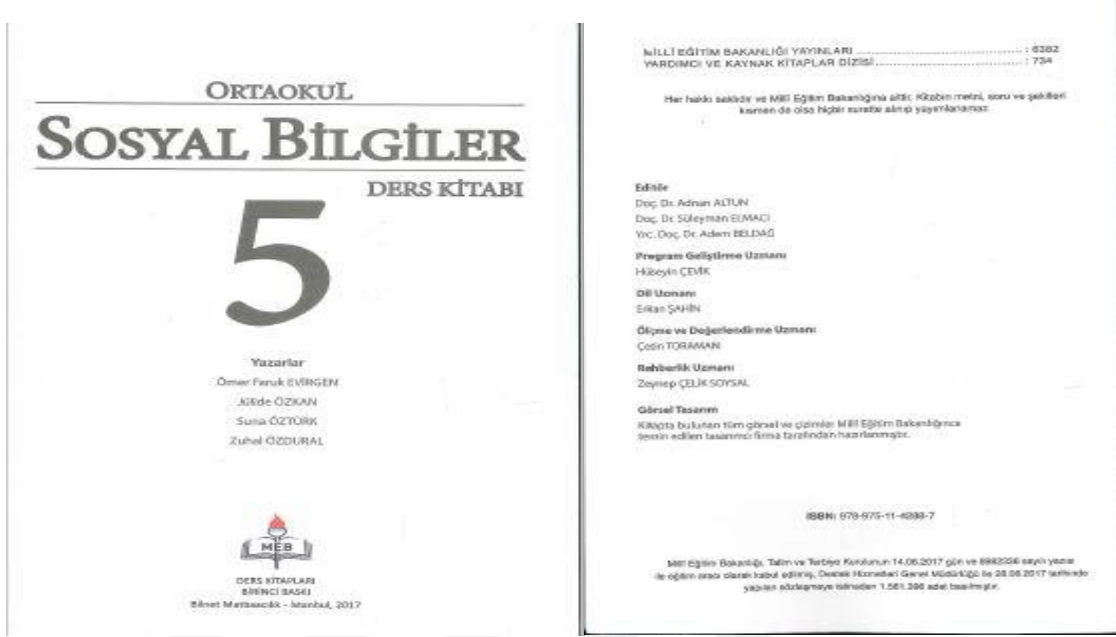
Şekil 1.Ders Kitabının Ön Kapağı

Yenilenen programla birlikte değişen 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kapağında yer alan görsel, oldukça ilgi çekicidir. Görseli ayrıntılı incelediğimizde eski Osmanlı evleri, kız kulesi, galata kulesi ve günümüz motorlu gemi ve teknelerinin aksine daha önceki dönemlerde ağırlıklı olarak kullanılan yelkenli bir gemi göze çarpmaktadır. Bu görsel, ders kitabındaki “Kitabımızı Tanıyalım” sayfası hariç kitaptaki diğer bölümlerin hiçbirinde yer almamaktadır. Diğer taraftan kapaktaki görselin öğrenme alanlarından daha çok “Kültür ve Miras” öğrenme alanıyla bağlantılı olması, Sosyal Bilgiler dersinin tamamını kapsamaması yönüyle bir eksiklik olarak söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında kitap kapağının, disiplinler arası bir yaklaşıma sahip olan Sosyal Bilgiler öğretim programına uygun biçimde hazırlanmadığı değerlendirilebilir (Demir ve Atasoy 2018; 5). Bununla birlikte, ön kapak üzerinde “Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı” yazısı ile beşinci sınıf olduğunu belirten “5” rakamı bulunmaktadır. Kitabın ön kapak en alt kısmında da Milli Eğitim Bakanlığı’nın logosu bulunmaktadır.

Şekil 2. Ders Kitabının Arka Kapağı

Kitabın arka kapağının üst bölümünde “Milli Eğitim Bakanlığı iletişim merkezi numarası (147)”, “Milli eğitim Bakanlığı’na ait olan Fatih projesinin logosu”, “%100 okuyan üreten Türkiye” yazılı logo, dolandırıcılığa karşı öğrencileri bilgilendirme amaçlı “Polis Amca” adlı bir kamu spotu görseli, kitabın Milli Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verildiği ve para ile satılmayacağına dair bir uyarı yazısı ile hemen yanında kitaba ait barkod ve en altta kitabın bandrol taşınmamasının gerekçesi yazılmıştır.

Şekil 3. Ders Kitabının İç Kapağının Ön Yüzü ve Arka Yüzü

Kitabın iç kapak ön yüzünde “Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı” yazısı, ders kitabının beşinci sınıfa ait olduğunu gösteren “5” rakamı, kitabı yazan “Dört Yazarın” ismi ile en alt tarafta “Milli Eğitim Bakanlığı logosu” ve kitabın “Birinci Baskı” olduğu ayrıca “Bilnet Matbaacılık” tarafından “İstanbul, 2017” basımı olduğunu belirten bir yazı bulunmaktadır.

İncelenen ders kitabının iç ön kapağında kitabın adı, kullanılacağı okul türü ve sınıf düzeyi, yazarların isimleri, yayınevinin amblemi, ders kitabının baskı sayısı ve basım evi, basım yeri ve basım yılına ait bilgilere yer verilmiştir. Kitabın iç ön kapağının arka yüzünde ise editörlerin, program geliştirme uzmanının, dil uzmanının, ölçme-değerlendirme ve rehberlik uzmanlarının isimleri bulunmaktadır. Genel yayın seri ve dizi numaraları, telif hakkı, baskı kararı ve onayı ile baskı sayısı, iç kapağın arka yüzde yer alan diğer bilgilerdir

Şekil 5. Ders Kitabında Kitabımızı Tanıyalım Bölümü

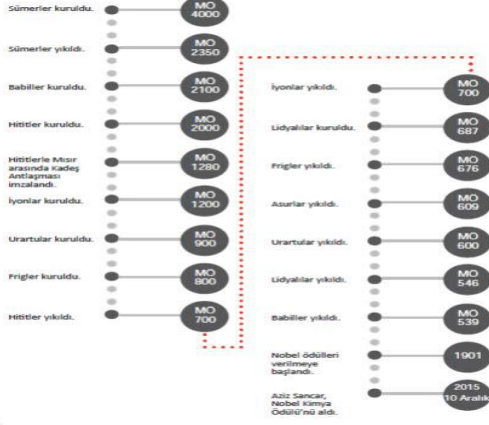
Kitabın iç kısmında yer alan “Kitabımızı Tanıyalım” bölümünde şekil, çizim ve sembollerin ne anlama geldiği bölüm yer almaktadır. Kitaptaki sembollerin, işaretlerin ne anlama geldiklerinin açıklanması, kitabın üstün özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Bu sayede öğrenci rahatlıkla kitap içerisinde bulunan ifadeler hakkında bilgi sahibi olacaktır. Ayrıca bu bölümde kitabın ön kapağında bulunan görsellerin bir kısmının bulunduğu da dikkat çekmektedir.

İÇİNDEKİLER	10	BİREY VE TOPLUM
	32	Öğrendiklerimi Uyguluyorum
	34	Değerler ve Soruşturma
	38	Yaklaşım ve Sorumluluklarımı Bilgilerim
	42	Çocuk Hakları Her Yerde
	45	Neler Öğrendim?
	48	Kendimi Değerlendiriyorum
	34	KÜLTÜR VE MİRAS
	36	Tarih ve Yaratıcılık
	40	Özelliklerim
45	Kültürel Özelliklerim	
47	Okuyup Okutulduğum	
49	Neler Öğrendim?	
52	Kendimi Değerlendiriyorum	
64	İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	
66	Harika Tanıyorum	
70	Bilgi ve Yaratıcılık	
75	Harika Yerlerim	
81	Atıklar ve Çevre Sorunları	
85	Adımların İnsan Dönemine Etkileri	
89	Neler Öğrendim?	
92	Kendimi Değerlendiriyorum	
92	BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	
94	Doğru Bilgiye Nasıl Ulaşıyorum?	
98	İnternet Nasıl Kullanılmaktadır?	
102	Teknoloji ve Toplum	
106	Bilim İnsanları ve Ortak Değerlerimiz	
110	Keşiflerim	
113	Neler Öğrendim?	
116	Kendimi Değerlendiriyorum	
116	ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	
118	Yapadığım Ürünü Ekonomik Faaliyetler	
123	Ekonomi ve Tüketim	
125	Üretim Sürecini	
131	Ekonomi İçin Yeni Fikirler	
135	Haberleri Kullanıyorum	
139	Çevremdeki Meslekler	
143	Neler Öğrendim?	
146	Kendimi Değerlendiriyorum	
146	ETKİN VATANDAŞLIK	
148	Halkın Hukuk Etkileri	
152	Yapadığım Tiyatro ve Kültür	
156	Kültürün Halkı ve Dünyaya Etkileri	
160	Ekonomik ve Sosyal Sorunları	
163	Neler Öğrendim?	
166	Kendimi Değerlendiriyorum	
166	KÜRESEL BAĞLANTILAR	
168	Nasıl Bir Yurt Ekonomisine Katılırız?	
172	Ticaret ve Tüketim	
175	Tarih ve Kültür	
178	İnsanların Ortak Mirası	
182	Toplum İçin Çözümlemeler	
185	Neler Öğrendim?	
188	Kendimi Değerlendiriyorum	
190	Sorum	
193	Kültür	
196	Kültür	
198	Çevre Anlatıları	
201	Türkiye'nin Haritası	
203	Türk Dönemi Haritası	

Şekil 6. Ders Kitabında İçindekiler Bölümü

“Kitabımızı Tanıyalım” sayfasından sonraki iki sayfada “İçindekiler” kısmına yer verilmiştir. “İçindekiler” sayfası incelendiğinde, kitapta yer alan konuların hangi sayfada olduğunu belirtildiği ve sayfadaki yedi görselin yedi öğrenme alanının giriş sayfasında da yer almasıyla bu görseller ile öğrenme alanlarının başarılı bir şekilde birbiriyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu özelliğiyle kitabın, önceki ders kitaplarından farklı olarak tasarlandığını ve dolayısıyla kitabın daha ilgi çekici olduğunu söylemek mümkündür (Demir ve Atasoy, 2018, s.7).

KRONOLOJİ

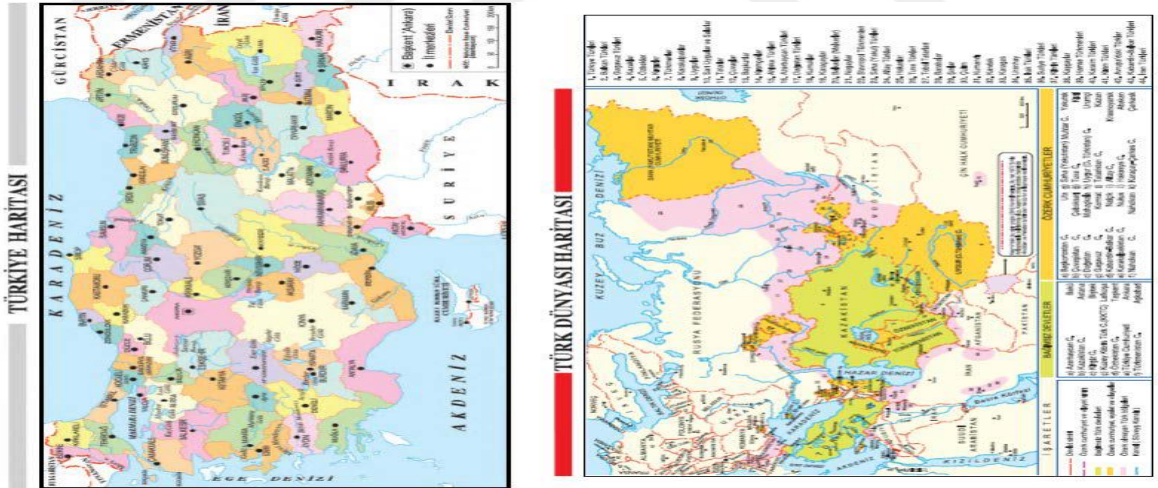

CEVAP ANAHTARI

- BİREY VE TOPLUM**
 - 1.D 2.D 3.Y 4.Y 5.D 6.Y 7.D 8.D
 1. a)ölöl 2. saygı 3. etkileri 4. sorumluluk 5. beslenme 6. fikirlerimizi
 - Okulda eğitim görmek – Okula zamanında gitmek, Oyun Oynamak – Oyuncakları zarar vermeden kullanmak, Evde kendime ait odamın olmalı – Odamı temiz ve düzenli tutmak
 - 1.A 2.B 3.B 4.A 5.A 6.A
- KÜLTÜR VE MİRAS**
 - 1.Y 2.Y 3.Y 4.D 5.D 6.D 7.D 8.Y 9.Y
 1. Lidyalılar 2. İyonlar 3. tarihi eserler 4. doğal varlıklar 5. geleneksel 6. bayram 7. çay
 - (3,4,6) tarihi eser, mekân ve nesnelere (1,2,5) doğal varlıklar
 - 1.B 2.D 3.B 4.D 5.C 6.A
- İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER**
 - 1.Y 2.D 3.Y 4.Y 5.D
 1. dağ 2. ova 3. göl 4. plato 5. akarsu 6. vadi 7. hava durumu
 - 1.C 2.B 3.B 4.A 5.C 6.B 7.B
- BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM**
 - 1.D 2.D 3.Y 4.Y 5.D 6.Y 7.D 8.D
 1. resmi 2. kamelik hürsuzluk 3. virüs 4. https 5. teknoloji 6. deney ve gözetim 7. meraklı
 - hayat
 - çalışkan, sorgulayıcı, gözetimci, araştırmacı, meraklı
 - 1.A 2.D 3.A 4.B
- ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM**
 - 1.D 2.Y 3.D 4.D 5.D 6.D 7.Y 8.D
 - Tarım 2. ormancılık 3. madencilik 4. hayvancılık 5. sanayi 6. turizm
 - 1.C 2.B 3.D 4.D 5.C 6.C
- ETKİN VATANDAŞLIK**
 - 1.D 2.Y 3.D 4.D 5.Y 6.D 7.Y 8.D 9.Y 10.Y
 1. sağlık 2. milli eğitim 3. vali 4. kaymakamlık 5. muhtar 6. katilim 7. düğünce 8. Ankara 9. Trabzon
 - (3) polis merkezi (4) adliye (5) PTT (6) müze (1) okul (2) aile sağlığı merkezi
 - 1.C 2.E 3.A 4.B 5.B 6.D
- KÜRESEL BAĞLANTILAR**
 - 1.Y 2.D 3.Y 4.Y 5.D 6.D 7.Y 8.Y
 1. İttihad 2. turizm 3. UNESCO 4. ortak miras 5. İhracat
 - 1.C 2.C 3.B 4.C 5.D 6.B

Şekil 7. Ders Kitabında Kronoloji ve Cevap Anahtarı Bölümü

Söz konusu ders kitabının ünite sonundaki değerlendirme sorularına ait cevap anahtarı sayfa 198’de verilmiştir. Kitabın sonunda yer alan kronoloji ise sayfa 193’te önceki ders kitaplarından farklı ve dikkat çekici bir stilde verilmiştir.

Şekil 8. Ders kitabının son sayfasında yer alan haritalar

Kitabın sonunda ise “Türkiye Haritası” ile “Türk Dünya Haritası” yer almaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmamızın bu bölümünde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, ölçme araçları, verilerin toplanması süreci ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili analizler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler dersi için 2017-2018 öğretim yılında kullanılmaya başlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Milli Eğitim Bakanlığına bağlı görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırmalarda amaç, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeye çalışmak ve bu ilişkilerin nedenlerini araştırmaktır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011, s.24).

Çalışmamızda 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutlarıyla ilgili elde edilen bulguları analiz ederek, ders kitabının öğretmen görüşleriyle incelendiği bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya bugün hâlihazırda ortada olan durumun, araştırmacının müdahalesi olmadan betimlenmesini amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmanın konusu olan nesne veya olayı kendi doğal çevresinde meydana geldiği şekliyle tanımlamaktır (Karasar, 2014, s.77).

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Tokat ilinin il merkezi, ilçe merkezi, belde ve köylerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak görev yapmakta olan 235 sosyal bilgiler öğretmeninden meydana gelmektedir. Çalışmanın evrenini temsil eden örneklem seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Kullanılan bu örneklem yönteminde, her bir örneklem seçimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimler örnekleme almaktadır (Çingil, 1994).

Bu yöntemle Tokat ilinin il merkezi, ilçe merkezi, belde ve köylerinde görev yapan 149 sosyal bilgiler öğretmenine ulaşılmış ve bütün öğretmenler değerlendirmeye alınarak 149 öğretmenle çalışma gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ait demografik özellikler aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin mesleki kıdem yılına göre dağılımları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Mesleki Kıdem Yılına Göre Dağılımı

Mesleki Kıdem	f	%
1-5	19	12.8
6-10	31	20.8
11-15	41	27.5
16-20	41	27.5
21 ve üzeri	17	11.4
Toplam	149	100.0

Tablo 5 incelendiğinde, çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin toplam 149 kişi olduğu ve mesleki kıdemlerine göre dağılımlarına bakıldığında; %12.8'inin 1-5 yıl, %20.8'inin 6-10 yıl, %27.5'inin 11-15 yıl, %27.5'inin 16-20 yıl ve %11.4'ünün 21 yıl ve üzeri süre ile mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre dağılımları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	57	38.3
Erkek	92	61.7
Toplam	149	100.0

Tablo 6 incelendiğinde, çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun erkek öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir. Dağılım oranlarına bakıldığında ise; %38.3'ünün kadın, %61.7'sinin ise erkek olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin yaş gruplarına göre dağılımları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Yaş Grubu	f	%
22-30	27	18.1
31-40	66	44.3
41-50	52	34.9
51-60	4	2.7
61 ve üzeri	-	-
Toplam	149	100.0

Tablo 7 incelendiğinde, çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin; %18.1'inin 22-30, %44.3'ünün 31-40, %34.9'unun 41-50 ve %2.7'sinin 51-60 arasında olduğu görülmektedir. Ders kitabı inceleme anket formu kişisel özellikler kısmında yer alan yaş gruplarından birisi olan 61 ve üzeri yaş grubunda katılımcı olmadığı görülmektedir.

Çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	f	%
Lisans	128	85.9
Lisansüstü	21	14.1
Toplam	149	100.0

Tablo 8 incelendiğinde, çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Dağılım oranlarına bakıldığında ise; %85.9'unun lisans mezunu, %14.1'inin lisansüstü mezunu olduğu görünmektedir.

Çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin görev yerlerine göre dağılımları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Görev Yerlerine Göre Dağılımı

Görev Yeri	f	%
İl Merkezi	66	44.3
İlçe Merkezi	72	48.3
Belde ve Köyler	11	7.4
Toplam	149	100.0

Tablo 9 incelendiğinde, çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin; %44.3'ünün il merkezinde; %48.3'ünün ilçe merkezinde; %7.4'ünün ise belde ve köylerde görev yaptıkları görülmektedir.

Ölçme Araçları

Çalışmanın amaçları çerçevesinde ölçme aracı olarak; Güler (2016)'in yapmış olduğu çalışmasında kullanmak üzere oluşturduğu ders kitabı inceleme anket formu uygulanmıştır. Güler (2016) çalışmasında kullanacağı ders kitabı inceleme anket formunu oluştururken ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve konuyla ilgili uzman görüşlerini almıştır. Sonrasında ise çalışmasının alt amaçları doğrultusunda anket maddelerini tartışmış ve eksiklikleri gidererek 5'li likert ölçeğine son halini vermiştir (Güler, 2016).

Ders kitabı inceleme anket formunun güvenilirlik düzeyini incelemek için Cronbach Alfa değeri kullanılmıştır. Cronbach Alfa değeri "0" ile "1" arasında değişmektedir. Alfa değeri 0.60 ile 0.80 arasında olduğunda güvenilirliğin iyi; 0.80 ile 1.00 arasında olduğunda ise güvenilirliğin yüksek olduğunu düzeyde göstermektedir (Kozak, 2015).

Ders kitabı inceleme anket formunun güvenilirlik verilerine ait bilgiler Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Ders Kitabı İnceleme Anket Formu Boyutlarına Ait Güvenirlik Katsayıları

Değişken	Madde Sayısı	Cronbach Alfa
Fiziksel Tasarım	6	0.87
İçerik	18	0.90
Görsel Tasarım	8	0.85
Dil ve Anlatım	6	0.89
Ölçme ve Değerlendirme	7	0.84

Tablo 10 incelendiğinde, fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme boyutları için hesaplanan Cronbach alfa katsayıları sırası ile 0.87; 0.90; 0.85; 0.89 ve 0.84'tür. Bu değerler incelendiğinde ders kitabı inceleme anket formunun güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Ders kitabı inceleme anket formu iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde 5 soru bulunmaktadır. Bu sorularla çalışmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. İkinci bölümde ise ders kitabının fiziksel tasarım boyutuyla ilgili 6 soru, içerik boyutuyla ilgili 18 soru, görsel tasarım boyutuyla ilgili 8 soru, dil ve anlatım boyutuyla ilgili 6 soru ve ölçme ve değerlendirme boyutuyla ilgili 7 soru olmak üzere toplamda 45 soru bulunmaktadır. Bu sorularla çalışmaya katılan öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla ilgili düşüncelerini tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Anket formuna verilen cevaplar beşli likert tipinde; “yetersiz”, “kısmen yeterli”, “yeterli”, “oldukça yeterli” ve “tamamen yeterli” şeklinde ifade edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden çalışma için gerekli izinler aldıktan sonra veri toplama aracı olarak kullanılacak olan ders kitabı inceleme anket formları, örnekleme oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulama süreci başlamıştır.

Çalışmaya katılan öğretmenlere ders kitabı inceleme anket formları 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde uygulanmıştır. Araştırmaya konu olan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı 2017-2018 eğitim öğretim yılından beri kullanıldığı için öğretmenlerin bu ders kitabı hakkında yeterli bilgi ve görüşe sahip oldukları varsayılarak, ders kitabı inceleme anket formları 2018-2019 eğitim öğretim yılının ilk döneminden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Örneklem içerisinde yer alan öğretmenlere, anket formları elden teslim ederek birebir uygulanmıştır. Uygulanan anket formlarının hiç birinde eksik ya da hatalı kodlama olmadığı için hepsi analize sokulmuştur.

Verilerin Analizi

Ders kitabı inceleme anket formları uygulandıktan sonra elde edilen veriler elektronik ortamında analiz edilmeden önce, anket formlarının yönergede bulunan kurallara uygun doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiştir. Ders kitabı inceleme anket formlarından elde edilmiş olan verilerin analiz sonuçlarının bilimsel olarak açıklayabilmek amacıyla SPSS (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programına verilerin girişi yapılmıştır. Çalışmada elde edilen SPSS for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerin yorumlanmasında istatistiki olarak frekans, yüzde, betimsel analiz, çarpıklık, basıklık ve standart sapma kullanılmıştır.

Çalışmaya katılımı sağlanan öğretmenlerin ders kitabı inceleme anket formuna vermiş olduğu cevapların dağılımını belirlemek için frekans ve yüzde analizi uygulanmıştır. Öğretmenlerin ders kitabı boyutları ile ilgili görüşlerini değerlendirmek için betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını değerlendirmek için öğretmenler, ders kitabının; fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme boyutlarına puanlar vermiştir. Elde edilen bu puanları; mesleki kıdem, cinsiyet, yaş grubu, eğitim durumu ve görev yapılan okulun bulunduğu yerleşim birimi değişkenlerine göre karşılaştırmak için parametrik analiz teknikleri uygulanmıştır.

Parametrik analiz teknikleri kullanılmadan önce karşılanması gereken varsayımlar kontrol edilmiştir. Bu doğrultuda ders kitabı inceleme anket formundan

elde edilen puanlara ait çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak normal dağılım varsayımı kontrol edilmiştir.

Ders kitabı inceleme anket formundan elde edilen puanlara ait çarpıklık ve basıklık verileri Tablo 11’de incelenmiştir.

Tablo 11. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişken	N	Çarpıklık		Basıklık	
		Değer	Std. Hata	Değer	Std. Hata
Fiziksel Tasarım	149	-0.31	0.19	-0.27	0.39
İçerik	149	-0.16	0.19	-0.40	0.39
Görsel Tasarım	149	-0.04	0.19	0.31	0.39
Dil ve Anlatım	149	-0.25	0.19	-0.15	0.39
Ölçme ve Değerlendirme	149	-0.11	0.19	0.18	0.39

Tablo 11 incelendiğinde, ders kitabı inceleme anket formundan elde edilen puanlara ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında olduğu görülmektedir. Bu değerlerin ± 1 aralığında bulunması normal dağılım için yeterli görülmektedir (George ve Mallery, 2010). Hesaplanan değerlerin belirtilen aralıkta yer aldığı ve normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının genel ve ilgili boyut yorumlaması frekans ve yüzde değerlerine göre yapılmıştır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitabını değerlendirmelerine yönelik olarak cinsiyet ve eğitim durumları değişkenleri arasındaki ilişkinin tespiti için t-testi ve mesleki kıdem, yaş grupları ve görev yerleri değişkenleri arasındaki ilişkinin tespiti için ise ANOVA testi ile analiz edilerek karşılaştırmalar yapılmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişkinin tespiti için uygulanan parametrik testler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Bağımlı, Bağımsız Değişkenler ve Kullanılan Testler

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Kullanılan Test
Ders kitabı inceleme anket formundan elde edilen puanlar	Cinsiyet	Bağımsız örneklem t testi
	Eğitim durumu	
	Mesleki kıdem	ANOVA testi
	Yaş Grupları	
	Görev yeri	

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmaya katılımı sağlanan öğretmenlere uygulanan ders kitabı inceleme anket formundan elde edilen verilerin analiz edilmesi ile ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Verilerin analiz edilmesi sürecinde; frekans ve yüzde analizi, betimsel analizler ve parametrik analiz teknikleri uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar tablolara dönüştürülmüş ve açıklanmıştır.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan fiziksel tasarım bölümüyle ilgili 6 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Fiziksel Tasarım Bölümü Verileri

Fiziksel Tasarım		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	\bar{X}	Ss
1. Sosyal bilgiler ders kitabının kullanılışlığı	f	8	31	62	35	13	3.09	1.00
	%	5.4	20.8	41.6	23.5	8.7		
2. Sosyal bilgiler ders kitabının dayanıklılığı	f	3	23	64	37	22	3.34	0.97
	%	2.0	15.4	43.0	24.8	14.8		
3. Kitabın tasarımının çekiciliği	f	3	26	54	46	20	3.36	0.98
	%	2.0	17.4	36.2	30.9	13.4		
4. Yazı tipi ve boyutun okumayı kolaylaştırması	f	2	15	57	58	17	3.46	0.87
	%	1.3	10.1	38.3	38.9	11.4		
5. Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu	f	5	22	36	58	28	3.55	1.06
	%	3.4	14.8	24.2	38.9	18.8		
6. Program hedeflerinin, öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir nitelikte olduğunu düşünüyorum.	f	3	18	42	66	20	3.55	0.94
	%	2.0	12.1	28.2	44.3	13.4		

kazandırması	%	2.0	17.4	33.6	28.2	18.8		
11. Programda yer alan kazanımların ders kitabında gerçekleştirilme düzeyi	f	4	33	57	39	16	3.20	0.99
	%	2.7	22.1	38.3	26.2	10.7		
12. Konulara ait örneklerin yeterliliği	f	10	26	55	37	21	3.22	1.10
	%	6.7	17.4	36.9	24.8	14.1		
13. Konuların hayata uygulanabilirliği	f	5	21	64	41	18	3.30	0.97
	%	3.4	14.1	43.0	27.5	12.1		
14. Konulara ait örneklerin uygunluğu	f	1	21	61	42	24	3.44	0.94
	%	0.7	14.1	40.9	28.2	16.1		
15. Ders kitabında kullanılan kaynakların nicel bakımından yeterliliği	f	1	22	63	39	24	3.42	0.95
	%	0.7	14.8	42.3	26.2	16.1		
16. Ders kitabında kullanılan kaynakların nitelik bakımından yeterliliği	f	-	26	60	45	18	3.36	0.91
	%	-	17.4	40.3	30.2	12.1		
17. Konuların anlatımlarında gereksiz bilgilerden uzak durulması	f	2	24	65	36	22	3.34	0.96
	%	1.3	16.1	43.6	24.2	14.8		
18. Programın amaçlarına göre uygun okuma parçalarına yer verilmesi	f	5	31	47	53	13	3.25	0.99
	%	3.4	20.8	31.5	35.6	8.7		
19. Kazanımların öğretimi için verilen metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğu	f	2	32	55	40	20	3.29	0.99
	%	1.3	21.5	36.9	26.8	13.4		
20. Kullanılan kavramların öğrencilerin bilişsel özelliklerine uygunluğu	f	1	27	64	43	14	3.28	0.89
	%	0.7	18.1	43.0	28.9	9.4		
21. Kullanılan kavramların öğrencilerin duyuşsal özelliklerine uygunluğu	f	1	22	61	46	19	3.40	0.91
	%	0.7	14.8	40.9	30.9	12.8		
22. Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamaklarının dikkate alınması	f	1	20	56	50	22	3.48	0.92
	%	0.7	13.4	37.6	33.6	14.8		
23. Değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği	f	3	36	64	39	7	3.07	0.87
	%	2.0	24.2	43.0	26.2	4.7		
24. Kitabın üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme ,eleştirel düşünme vd.)geliştirmeye katkısı	f	4	32	60	43	10	3.15	0.92
	%	2.7	21.5	40.3	28.9	6.7		

Tablo 14 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; içerik bölümü sorularına “yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Konuların hayata uygulanabilirliği” ifadesine % 43.0’ünün, “Konulara ait örneklerin uygunluğu” ifadesine % 40.9’ünün “Ders kitabında kullanılan kaynakların nicel bakımından yeterliliği” ifadesine % 42.3’ünün, “Konuların anlatımlarında gereksiz bilgilerden uzak durulması” ifadesine % 43.6’sının, “Kullanılan kavramların öğrencilerin bilişsel özelliklerine uygunluğu” ifadesine % 43.0’ünün, “Kullanılan kavramların öğrencilerin duyuşsal özelliklerine uygunluğu” ifadesine %40.9’unun, “Değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği” ifadesine % 43.0’ünün ve “Kitabın üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme, eleştirel düşünme vd.) geliştirmeye katkısı” ifadesine % 40.3’ünün “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Sosyal bilgiler ders kitabının içeriği; milli değerlerle tutarlılığı” ifadesine % 45.0’inin, “Sosyal bilgiler ders kitabının içeriği kültürel değerlerle tutarlılığı” ifadesine % 36.2’sinin, “Sosyal bilgiler ders kitabının içeriği insani değerlerle tutarlılığı” ifadesine % 34.9’unun ve “Programın amaçlarına göre uygun okuma parçalarına yer verilmesi” ifadesine % 35.6’sının “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin hiç birisinin “Ders kitabında kullanılan kaynakların nitelik bakımından yeterliliği” ifadesine “yetersiz” şeklinde cevap vermediği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan görsel tasarım bölümüyle ilgili 8 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Görsel Tasarım Bölümü Verileri

Görsel Tasarım		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	\bar{X}	Ss
25. Sosyal bilgiler ders kitabından görsel araçlara (harita, fotoğraf, tablo, şekil, şema vb.)yeterince yer verilmesi	f	4	26	47	51	21	3.39	1.01
	%	2.7	17.4	31.5	34.2	14.1		
26. Görsel araçların, öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu	f	4	21	50	52	22	3.44	0.99
	%	2.7	14.1	33.6	34.9	14.8		
27. Görsel araçların, ders kitabındaki konulara uygunluğu	f	2	14	54	59	20	3.54	0.88
	%	1.3	9.4	36.2	39.6	13.4		
28. Görsel araçların güncelliği	f	2	18	57	37	35	3.57	1.02
	%	1.3	12.1	38.3	24.8	23.5		
29. Görsel araçların öğretim için yararlılığı	f	-	16	64	35	34	3.58	0.95
	%	-	10.7	43.0	23.5	22.8		
30. Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu	f	-	11	52	56	30	3.70	0.87
	%	-	7.4	34.9	37.6	20.1		
31. Kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği	f	2	17	48	46	36	3.65	1.01
	%	1.3	11.4	32.2	30.9	24.2		
32. Görsel araçlar metinlerin kolayca kavranmasını sağlayacak biçimde uygun yerleştirilmesi	f	2	22	46	44	35	3.59	1.04
	%	1.3	14.8	30.9	29.5	23.5		

Tablo 15 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; görsel tasarım sorularına “yeterli” ve “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Görsel araçların güncelliği” ifadesine %38.3’ünün, “Görsel araçların öğretim için yararlılığı” ifadesine %43.0’ünün, “Kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği” ifadesine %32.2’sinin ve “Görsel araçlar metinlerin kolayca kavranmasını sağlayacak biçimde

uygun yerleştirilmesi” ifadesine %30.9’unun “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Sosyal bilgiler ders kitabından görsel araçlara (harita, fotoğraf, tablo, şekil, şema vb.)yeterince yer verilmesi” ifadesine %34.2’sinin, “Görsel araçların, öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu” ifadesine %34.9’unun, “Görsel araçların, ders kitabındaki konulara uygunluğu” ifadesine %39.6’sının ve “Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu” ifadesine %37.6’sının “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin hiç birisinin “Görsel araçların öğretim için yararlılığı” ifadesine ve “Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu” ifadesine “yetersiz” şeklinde cevap vermediği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan dil ve anlatım bölümüyle ilgili 6 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Dil ve Anlatım Bölümü Verileri

Dil ve Anlatım		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	\bar{X}	Ss
33. Öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun, cümle yapısının kullanılması	f	4	27	46	50	22	3.39	1.03
	%	2.7	18.1	30.9	33.6	14.8		
34. Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu	f	4	18	44	51	32	3.59	1.03
	%	2.7	12.1	29.5	34.2	21.5		
35. Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi	f	5	19	51	48	26	3.47	1.03
	%	3.4	12.8	34.2	32.2	17.4		
36. Gereksiz bilgi yoğunluğu kullanılmaması	f	4	14	62	45	24	3.48	0.97
	%	2.7	9.4	41.6	30.2	16.1		

37. Uzun cümlelerin kullanılmaması	f	5	28	47	50	19	3.34	1.04
	%	3.4	18.8	31.5	33.6	12.8		
38. Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması	f	1	33	44	50	21	3.38	1.00
	%	0.7	22.1	29.5	33.6	14.1		

Tablo 16 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; dil ve anlatım sorularına “yeterli” ve “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi” ifadesine %34.2’sinin ve “Gereksiz bilgi yoğunluğu kullanılmaması” ifadesine %41.6’sının “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun, cümle yapısının kullanılması” ifadesine %33.6’sının, “Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu” ifadesine %34.2’sinin, “Uzun cümlelerin kullanılmaması” ifadesine %33.6’sının ve “Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması” ifadesine %33.6’sının “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan ölçme ve değerlendirme bölümüyle ilgili 7 soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Ölçme ve Değerlendirme Bölümü Verileri

Ölçme ve Değerlendirme		Yetersiz	Kısmen Yeterli	Yeterli	Oldukça Yeterli	Tamamen Yeterli	\bar{X}	Ss
39. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine yoğunluğu	f	2	31	43	54	19	3.38	0.99
	%	1.3	20.8	28.9	36.2	12.8		
40. Soruların anlaşılır bir biçimde	f	3	30	63	34	19	3.24	0.98

hazırlanması	%	2.0	20.1	42.3	22.8	12.8		
41. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin bilgi birikimine uygunluğu	f	3	21	65	42	18		
	%	2.0	14.1	43.6	28.2	12.1	3.34	0.93
42. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği	f	4	36	50	45	14		
	%	2.7	24.2	33.6	30.2	9.4	3.19	0.99
43. Değerlendirmede farklı soru türlerine (çoktan seçmeli,yazılı yoklama, boşluk doldurmalı vb.) yer verilmesi	f	8	18	47	51	25		
	%	5.4	12.1	31.5	34.2	16.8	3.44	1.07
44. Değerlendirme soruları kapsam geçerliliğine sahip olması	f	1	17	55	50	26		
	%	0.7	11.4	36.9	33.6	17.4	3.55	0.93
45. Ders kitabında yer alan soruların öğrencileri düşünmeye yöneltmesi	f	2	18	53	53	23		
	%	1.3	12.1	35.6	35.6	15.4	3.51	0.94

Tablo 17 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak; ölçme ve değerlendirme sorularına “yeterli” ve “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Soruların anlaşılır bir biçimde hazırlanması” ifadesine %42.3’ünün, “Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin bilgi birikimine uygunluğu” ifadesine %43.6’sının, “Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği” ifadesine % 33.6’sının ve “Değerlendirme soruları kapsam geçerliliğine sahip olması” ifadesine % 36.9’unun “yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine yoğunluğu” ifadesine %36.2’sinin ve “Değerlendirmede farklı soru türlerine (çoktan seçmeli, yazılı yoklama, boşluk doldurmalı vb.) yer verilmesi” ifadesine %34.2’sinin “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, “Ders kitabında yer alan soruların öğrencileri düşünmeye yöneltmesi” ifadesine %35.6’sı “yeterli” şeklinde cevap verirken, %35.6’sının da “oldukça yeterli” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ankette yer alan bölümlere ilişkin betimsel istatistik verileri Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Betimsel İstatistik Verileri

Değişken	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss
Fiziksel Tasarım	149	1.50	5.00	3.40	0.76
İçerik	149	1.89	4.72	3.36	0.60
Görsel Tasarım	149	1.38	5.00	3.56	0.69
Dil ve Anlatım	149	1.17	5.00	3.45	0.83
Ölçme ve Değerlendirme	149	1.29	5.00	3.38	0.71

Tablo 18 incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların sırasıyla 1.50-5.00; 1.89-4.72; 1.38-5.00; 1.17-5.00 ve 1.29-5.00 aralığında değiştiği görülmektedir.

Fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalaması sırasıyla 3.40 ± 0.76 ; 3.36 ± 0.60 ; 3.56 ± 0.69 ; 3.45 ± 0.83 ve 3.38 ± 0.71 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen ortalamalar dikkate alındığında, çalışmaya katılım sağlayan öğretmenlerin görüşlerine göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik ve ölçme ve değerlendirme ölçütlere uygunluğu yüksek düzeyde görsel tasarım ile dil ve anlatımın ölçütlere uygunluğu ise çok yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdem yıllarına göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını değerlendirmede anlamlı farklılık verileri Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Mesleki Kıdem Değişkenine Göre ANOVA Testi Verileri

Değişken	Mesleki Kıdem	N	\bar{X}	Ss	F	p	Post-hoc
Fiziksel Tasarım	1-5	19	2.98	0.69	2.98	0.02*	16-20>1-5
	6-10	31	3.28	0.87			
	11-15	41	3.41	0.72			
	16-20	41	3.66	0.67			
	21 ve üzeri	17	3.41	0.77			
İçerik	1-5	19	3.08	0.54	1.81	0.13	-
	6-10	31	3.33	0.60			
	11-15	41	3.46	0.56			
	16-20	41	3.46	0.59			
	21 ve üzeri	17	3.24	0.74			
Görsel Tasarım	1-5	19	3.27	0.55	1.41	0.23	-
	6-10	31	3.59	0.59			
	11-15	41	3.69	0.59			
	16-20	41	3.59	0.71			
	21 ve üzeri	17	3.44	1.03			
Dil ve Anlatım	1-5	19	3.11	1.03	1.50	0.20	-
	6-10	31	3.48	0.75			
	11-15	41	3.49	0.83			
	16-20	41	3.62	0.74			
	21 ve üzeri	17	3.25	0.89			
Ölçme ve Değerlendirme	1-5	19	3.23	0.57	0.78	0.54	-
	6-10	31	3.27	0.77			
	11-15	41	3.38	0.67			
	16-20	41	3.51	0.68			
	21 ve üzeri	17	3.47	0.88			

*p<0.05, p>0.05

Tablo 19 incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).

Ders kitabının fiziksel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında mesleki kıdeme bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Mesleki kıdem yılı 16-20 yıl arasında olan öğretmenler, mesleki kıdem yılı 1-5 yıl arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını değerlendirmede anlamlı farklılık verileri Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Verileri

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Fiziksel Tasarım	Kadın	57	3.29	0.79	-1.39	0.67
	Erkek	92	3.47	0.74		
İçerik	Kadın	57	3.37	0.60	0.14	0.87
	Erkek	92	3.35	0.61		
Görsel Tasarım	Kadın	57	3.45	0.71	-1.60	0.72
	Erkek	92	3.63	0.67		
Dil ve Anlatım	Kadın	57	3.54	0.85	1.09	0.71
	Erkek	92	3.39	0.82		
Ölçme ve Değerlendirme	Kadın	57	3.31	0.62	-0.99	0.02*
	Erkek	92	3.43	0.76		

* $p<0.05$, $p>0.05$

Tablo 20 incelendiğinde, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım ve dil ve anlatım bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0.05$).

Ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümüne verilen puanların ortalamalarında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Erkek öğretmenler, kadın öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş gruplarına göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını değerlendirmede anlamlı farklılık verileri Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Yaş Grupları Değişkenine Göre ANOVA Testi Verileri

Değişken	Yaş	N	\bar{X}	Ss	F	p	Post-hoc
Fiziksel Tasarım	22-30	27	2.96	0.69	4.64	0.00**	22-30<31-40 22-30<41-50
	31-40	66	3.41	0.76			
	41-50	52	3.59	0.74			
	51-60	4	3.71	0.44			
İçerik	22-30	27	3.03	0.58	3.49	0.02*	22-30<31-40 22-30<41-50
	31-40	66	3.45	0.55			
	41-50	52	3.41	0.63			
	51-60	4	3.38	0.74			
Görsel Tasarım	22-30	27	3.30	0.58	3.21	0.03*	22-30<31-40 22-30<51-60
	31-40	66	3.68	0.61			
	41-50	52	3.51	0.79			
	51-60	4	4.16	0.62			
Dil ve Anlatım	22-30	27	3.10	0.93	2.11	0.10	
	31-40	66	3.50	0.77			
	41-50	52	3.53	0.85			
	51-60	4	3.83	0.00			
Ölçme ve Değerlendirme	22-30	27	3.05	0.79	3.50	0.02*	22-30<51-60
	31-40	66	3.42	0.61			
	41-50	52	3.46	0.71			

51-60 4 4.04 0.95

**p<0.01, *p<0.05, p>0.05

Tablo 21 incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım bölümüne verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p>0.05).

Ders kitabının fiziksel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<0.01). Yaş grubu 31-40 ve 41-50 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Ders kitabının içerik bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<0.05). Yaş grubu 31-40 ve 41-50 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerik bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Ders kitabının görsel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<0.05). Yaş grubu 31-40 ve 51-60 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarım bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<0.05). Yaş grubu 51-60 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin eğitim durumlarına göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını değerlendirmede anlamlı farklılık verileri Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Eğitim Durumu Değişkenine Göre t Testi Verileri

Değişken	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	Ss	t	p
Fiziksel Tasarım	Lisans	128	3.38	0.79	-0.86	0.12
	Lisansüstü	21	3.53	0.56		
İçerik	Lisans	128	3.35	0.62	-0.21	0.12
	Lisansüstü	21	3.38	0.50		
Görsel Tasarım	Lisans	128	3.53	0.69	-1.28	0.74
	Lisansüstü	21	3.74	0.63		
Dil ve Anlatım	Lisans	128	3.41	0.85	-1.36	0.16
	Lisansüstü	21	3.67	0.64		
Ölçme ve Değerlendirme	Lisans	128	3.36	0.71	-1.07	0.90
	Lisansüstü	21	3.54	0.67		

*p<0.05, p>0.05

Tablo 22 incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p>0.05). Eğitim durumları farklı olan öğretmenlerin ders kitabını değerlendirmelerinde bir birlerine yakın değerlendirmelerde buldukları görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin görev yerlerine göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını değerlendirmede anlamlı farklılık verileri Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23. Görev Yeri Değişkenine Göre ANOVA Testi Verileri

Değişken	Görev Yeri	N	\bar{X}	Ss	F	p	Post-hoc
Fiziksel Tasarım	İl Merkezi	66	3.46	0.68	2.2 7	0.11	-
	İlçe Merkezi	72	3.41	0.81			
	Belde ve Köyler	11	2.94	0.80			
İçerik	İl Merkezi	66	3.41	0.60	0.3	0.68	-

	İlçe Merkezi	72	3.32	0.62	9		
	Belde ve Köyler	11	3.31	0.54			
	İl Merkezi	66	3.52	0.65			
Görsel Tasarım	İlçe Merkezi	72	3.67	0.70	3.1	0.04	İlçe Merkezi>Beld e ve Köyler
	Belde ve Köyler	11	3.14	0.65	9	*	
	İl Merkezi	66	3.44	0.73			
Dil ve Anlatım	İlçe Merkezi	72	3.53	0.85	2.4	0.09	-
	Belde ve Köyler	11	2.94	1.11	9		
	İl Merkezi	66	3.40	0.71			
Ölçme ve Değerlendirme	İlçe Merkezi	72	3.35	0.74	0.1	0.86	-
	Belde ve Köyler	11	3.45	0.59	5		

*p<0.05, p>0.05

Tablo 23 incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin görev yerlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir (p>0.05).

Ders kitabının görsel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında görev yerine bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<0.05). İlçe merkezinde görev yapan öğretmenler, belde ve köylerde görev yapan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarım bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Sosyal bilgiler dersi için 2017-2018 öğretim yılında kullanılmaya başlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Milli Eğitim Bakanlığına bağlı görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesini amaçlayan bu çalışmada ders kitabının öğretmen görüşleriyle incelendiği nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 5. Sınıf ders kitabı ile ilgili fiziksel tasarım, içerik, dil ve anlatım, görsel tasarım, ölçme ve değerlendirme öğelerindeki anket sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Verilen cevapların ışığında;

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımı incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ders kitabının fiziksel tasarım açısından yeterli olduğu görüşüne varılmıştır. Ancak araştırmada ders kitabının kullanılabilirliği sorusuna verilen cevaplarda kısmen yeterli cevabının da yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca görsel materyallerin uyumu noktasında sorulan soruya verilen cevaplar arasında kısmen yeterli cevabının oranının yüksek olması ders kitabının görsel şemalarının tekrar incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu konuyla ilgili Demir ve Atasoy (2018)' un yaptığı çalışmada kitabın ön kapağında bulunan görselin daha çok kültür ve miras öğrenme alanına işaret ettiği bunun sosyal bilgiler dersindeki disiplinler arası yaklaşıma uzak bir tavır olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kitabın ön kapağında bulunan bu görselin kitabın içerisinde bulunan öğrenme alanlarından hiçbirinde kullanılmadığı da belirtilmiştir. Benzer bir çalışmada Nalçacı (2011) kitabın cilt kapağının kullanılabilirliği sorusuna aldığı cevapların büyük bir kısmının yetersiz olduğu sonucuna ulaştığı görülmektedir. Ayrıca Nalçacı'nın bu çalışmasında kitabın görseli ile ilgili sorduğu soruya da kısmen yeterli cevabını almış olması ve bu konuyla ilgili yapmış olduğumuz çalışmada da benzer sonuca varılmış olması kitabın görseli konusunda gelinen nokta da hala eksikliklerin olduğunu göstermektedir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının içerik ögesi incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu yenilenen programda ki ders kitabının içerik açısından yeterli olduğu görüşüne varılmıştır. Ankette bulunan bazı sorularda da kitabın yetersiz kaldığı görüşüne varılmıştır. Bazı öğretmenler kitabın “kazanımların öğretimi için verilen metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğu” sorusu ile “değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği” sorusuna yetersiz şeklinde cevap vermelerinin kitabın bu konularla ilgili kısımlarının gözden geçirilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

Bu konuyla ilgili Ertürk ve Güler (2017)’ in farklı yayın evlerine ait sosyal bilgiler ders kitabının incelenmesi ile ilgili çalışmasında içerik kısmı ile ilgili sorularına büyük oranda yeterli cevabı aldığı gözlenmektedir. Ancak; öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun: “Program içeriği ezbercilikten uzak ve uygulamaya dönük olarak hazırlanmıştır.”, “Program içeriği, bireyin ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak hazırlanmıştır.”, “Program içeriğinin, öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazır bulunuşluk düzeylerine uygun olduğunu düşünüyorum.”, gibi sorularına katılmıyorum cevabını almış olması sosyal bilgiler programının içerik konusunda bazı konularda yetersiz kaldığını göstermektedir. Yine bu konuyla ilgili Nalçacı (2011)’nin yapmış olduğu çalışmada da içeriğin genel olarak programla uyumlu olduğu görüşüne varıldığı araştırmacıların büyük çoğunluğunun kitabın bilimsel içeriği noktasında olumlu görüş belirttikleri görülmektedir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarımı incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin ders kitabının görsel tasarımı açısından yeterli olduğu görüşüne varıldığı hatta bazı maddelerle ilgili “yetersiz” ifadesinin hiç kullanılmadığı araştırma sonucuna göre belirlenmiştir. Bu maddeler “görsel araçların öğretim için yararlılığı” ve “görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu” soruları yetersiz cevabını hiç almamışlardır. Buradan anlaşılmaktadır ki yeni programa göre çıkarılan ders kitabının görsel tasarımı öğrenme alanları ile bütünlük içerisinde olup disiplinler arası yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı sonucuna varılmaktadır. Ayrıca ders kitabında bulunan görseller öğrencinin seviyesine uygun olup dil yeteneğine ve görsel hafızasına göre hazırlanmış olduğu görülmektedir.

Bu konuyla ilgili Demir ve Atasoy (2018)'un yapmış oldukları 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının değerlendirmesi adlı çalışmalarında kitabın görselleriyle ilgili; “genel olarak kitapta kullanılan resim, fotoğraf, karikatür, harita ve şekil gibi görsellerin açık, net ve anlaşılır bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ortaokul çağı öğrencilerinin motive edilmesinde estetik algılamının ya da dikkat çekici görsel öğelerin kullanılmasının öneminden hareketle 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının kapağının, iç sayfalarının, şekil, resim, tablo ve haritalarının canlı renklerden oluşması olumlu bir niteliktir”.İfadeleri yer almaktadır. Yine benzer bir çalışmada Nalçacı (2011)'nin yapmış olduğu çalışmada görsel tasarımla ilgili araştırma sonucuna bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ders kitaplarının öğrencinin seviyesine uygun olduğu görsel tasarım olarak uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Nalçacı (2011)'nin araştırmasında bulunan “görsel araçlar öğrenci düzeyine uygundur” ifadesi araştırmaya katılan bütün öğretmenler tarafından olumlu olarak değerlendirilmiştir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatımı incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin ders kitabının dil ve anlatım açısından genel olarak yeterli olduğu sonucuna ulaştıkları görülmektedir. Ancak önemli derecede olmasa da dil ve anlatımda bulunan anket sorusundan “ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması” ifadesine “kısmen yeterli” olarak değerlendiren öğretmen sayısı da dikkate alınmayacak kadar az değildir. Buradan ders kitabının dil ve anlatım açısından bazı özelliklerinde eksikliklerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Bu konuyla ilgili Nalçacı (2011)'nin yapmış olduğu çalışmasında dil ve anlatım olarak araştırmaya katılan öğretmenler tarafından genel anlamda olumlu görüş belirtildiği gözlenmektedir. Buna karşılık Nalçacı (2011)'nin yapmış olduğu çalışmada da yer alan “Kavramların kullanımında tutarlılık sağlanmıştır.” İfadesi araştırmaya katılan öğretmenler tarafından “kısmen yeterli” olarak değerlendirilmiştir. Buna benzer bir çalışmada Demir ve Atasoy (2018)'un yapmış olduğu çalışmada dil ve anlatım ile ilgili yeni ders kitabında güncel Türkçenin kullanıldığı, okunaklı, akıcı ve ilgi çekici olduğu okuyucuyu araştırmaya sevk edici özelliğinin olduğunu ve ayrıca noktalama işaretlerine dikkat edildiği noktasında olumlu görüş belirtilmiştir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ölçme ve değerlendirme açısından incelendiğinde ise araştırmaya katılan öğretmenlerin genel olarak olumlu yönde görüş belirttikleri gözlenmektedir. Soruların güncelliği, öğrencilerin seviyelerine uygunluğu, konuyla ilişkili... vb. olması bakımından değerlendirildiğinde kitabın öğrenciler için yeterli olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Ancak “ders kitabında yer verilen soruların yeterliliği” ifadesine de dikkate değer bir şekilde bazı katılımcılar “kısmen yeterli” ifadesini kullanmışlardır. Bu açıdan değerlendirildiğinde 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı genel anlamda katılımcılar tarafından olumlu şekilde değerlendirilmiştir.

Benzer bir çalışmada Ertürk ve Güler (2017)' in farklı yayın evlerine ait sosyal bilgiler ders kitabının incelenmesi ile ilgili çalışmasında programın ölçme ve değerlendirme kısmı incelendiğinde programın hedeflerle uyumlu olduğu, içerikle bağdaştığı, ifadelere açık ve anlaşılır şekilde yer verildiği görüşüne ulaşılmıştır. Benzer bir çalışmada Demir ve Atasoy (2018)'un yapmış olduğu çalışmada ölçme ve değerlendirme açısından incelendiğinde kitabın öğrenilirlik açısından faydalı olduğu, güncel verilerle öğrencilerin bilgilerinin ölçüldüğü, öğrencinin kavraması gereken kazanımlar için birden fazla ölçme ve değerlendirme etkinliğine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş alt problemlerin sırasına göre veriler incelenmiş ve bulgulara dayanarak bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç

5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından 14.06.2017 gün ve 8982336 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmada Tokat'ta bulunan 235 sosyal bilgisi öğretmeninden 149'u arasında yapılan çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Ders kitabı olarak kabul edilen 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının Fiziksel tasarım, İçerik, Dil ve anlatım, Görsel tasarım, Ölçme ve değerlendirme öğelerine ilişkin öğretmen görüşlerine yönelik hazırlanan bu çalışmada araştırmanın geneline bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenler tarafından ders kitabının "Yeterli" olarak görüş belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi adlı çalışmamızda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde kullanılan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarımı, içeriği, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ve ölçme ve değerlendirme açısından öğretmen görüşleri dikkate alınarak incelenmesi sonucunda 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının genel olarak "Yeterli" olduğu sonucunun daha belirgin olduğu sonucuna varılmıştır. Eğitim öğretim sürecinde en ön planda olan ders kitaplarıyla ilgili verilen sonuçlara bakıldığında fazla dikkate değer bir eksikliğin olmamasına rağmen ölçme ve değerlendirme, görsel tasarım özellikleri ile ilgili olumsuz değerlendirme de yapılmıştır. Eğitim öğretimin başrolünü üstlenen ders kitaplarının daha verimli hale gelmesi için bu tür çalışmaların dikkate alınması gerekmektedir. Nitekim yapılan çalışmanın amaçları arasında daha sonra yenilenecek olan ders kitaplarıyla ilgili eksikliklerin giderilmesi noktasındaki verilerin, araştırmacılar için çok kıymetli olduğu gözlenmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla ilgili görüşleri incelendiğinde, ders kitabının içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Ders kitabının fiziksel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında mesleki kıdeme bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. Mesleki kıdem yılı 16-20 yılları arasında olan öğretmenler mesleki kıdem yılı 1-5 yılları arasında olan öğretmenlere göre 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım ölçütleri karşılanma konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla ilgili görüşleri incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım ve dil ve anlatım bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümüne verilen puanların ortalamalarında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. Erkek öğretmenler, kadın öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla ilgili görüşleri incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım bölümüne verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ders kitabının fiziksel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yaş grubu 31-40 ve 41-50 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Ders kitabının içerik bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yaş grubu 31-40 ve 41-50 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal

bilgiler ders kitabının içerik bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir. Ders kitabının görsel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yaş grubu 31-40 ve 51-60 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarım bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümüne verilen puanların ortalamalarında yaş grubuna bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. Yaş grubu 51-60 yaş arasında olan öğretmenler, yaş grubu 22-30 yaş arasında olan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla ilgili görüşleri incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Eğitim durumları farklı olan öğretmenlerin ders kitabını değerlendirmelerinde bir birlerine yakın değerlendirmelerde buldukları görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla ilgili görüşleri incelendiğinde, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, dil ve anlatım ve ölçme ve değerlendirme bölümlerine verilen puanların ortalamalarında çalışmaya katılan öğretmenlerin görev yerlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Ders kitabının görsel tasarım bölümüne verilen puanların ortalamalarında görev yerine bağlı anlamlı bir farklılık görülmüştür. İlçe merkezinde görev yapan öğretmenler, belde ve köylerde görev yapan öğretmenlere göre 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının görsel tasarım bölümünün ölçütleri karşılama konusunda daha yeterli olduğunu düşünmektedir.

Öneriler

Eğitim öğretimde büyük bir öneme sahip olan ders kitaplarının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme açısından daha nitelikli ve kullanışlı hale getirilebilmesi için aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir.

- Değerlendirmesini yaptığımız ders kitabının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme öğelerine ilişkin katılımcı öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplardaki “yetersiz” ve “kısmen yetersiz” ifadelerinin bulunduğu maddelerde iyileştirmeler yapılabilir.
- Ders kitabının kullanılabilirliğinin artırılabilmesi için özellikle dış kapak olmak üzere kağıt kalitesi iyileştirilebilir.
- Ders kitabının dış kapağında bulunan görsellerin bütün öğrenme alanlarını kapsamaları için bir çalışma yapılabilir.
- Araştırmaya katılan bazı öğretmenlerin görüşlerine dayanarak kitabın ölçme ve değerlendirme noktasında ankette bulunan ve “yetersiz” veya “kısmen yetersiz” ifadeleri bulunan bazı maddelerde iyileştirme yapılabilir.
- Kitabın sürdürülebilirlik açısından devamlılığını sağlamak için içerisinde bulunan metinlerin güncelliğinin korunması noktasında iyileştirme çalışması yapılabilir.
- Ders kitabında bulunan başlıkların dikkat çekiciliğinin önemli olması ve sayfada bulunan görselle ilişkili olması açısından ders kitabı tekrar incelenebilir.
- Ders kitabında bulunan ölçme değerlendirme etkinliklerinin öğrenme alanları ile ilgili olması gerekir. Ayrıca değerlendirme soruları kazandırılmak istenilen kazanımları kapsayıcı nitelikte olabilir.
- Ders kitabı öğrencinin yaş seviyesine uygun olarak hazırlanabilir.
- Ders kitabında bulunan görseller ilgi çekici ve öğrencinin iç dünyasında bulunan hayallerle örtüşebilir.
- Ders kitapları öğrencilerin gerektiğinde ders esnasında not alabileceği farklı şekillerde kullanabileceği şekilde hazırlanabilir.
- Ders kitabı uzmanlar eşliğinde yazım hatalarından arındırılabilir.

- Ders kitabında eski kazanılmış kazanımların unutulmaması açısından sonraki öğrenme alanlarında önceki kazanımların hatırlatıldığı etkinlikler verilebilir.

KAYNAKÇA

- Alkış, S. (2009). Sosyal bilgilerde kavram öğretimi. M. Safran (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi*. içinde (s. 65-75). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler ders öğretimi, kaynak üniteler*. Ankara: YÖK\ Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi.
- Bilgili, A. (2010). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K., Akgün, E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, Ş. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi basımevi.
- Çoban, O. ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 479-505.
- Daşcan, Ö. (2000). İlköğretim 6. ve 7. Sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğrenci Başarısına Etkisi Konusunda Uzman, Denetçi, Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Nelerdir. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, Y. ve Atasoy, E. (2018). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 753-780.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve eğitim*. (çev. M. S. Otaran) İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk, ve D. Dilek (Editörler), *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 16-43). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Dönmez, C. (2003). *Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler konu alanı ders inceleme klavuzu*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Duvenger, M. (1999). *Sosyal bilime giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update (10a ed.)*. Boston: Pearson.
- Güçlü, N. (2001). Hayat bilgisi ders kitabının tasarımı. L. Küçükahmet (Editör), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu hayat bilgisi içinde* (s. 19-27) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güler, E. (2016). *Farklı yayın evlerine ait sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi: Muğla ili örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Muğla.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Korkmaz, A. (2011). İlköğretim ders kitaplarında ölçme ve değerlendirme. L. Küçükahmet (Editör), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu içinde* (s. 116-145). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kozak, M. (2015). *Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köskülü, N. (2014). *Sosyal bilimler ve tarih öğretim*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Küçükahmet, L. (2011). Ders kitabının nitelikleri. T. Duman ve M. Çakmak (Editör), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu içinde* (s. 18-32). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Küçükahmet, L. (2002). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MEB (2004). Sosyal bilgiler 5.-7.sınıflar programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- MEB (2005). Sosyal bilgiler 5.-7.sınıflar programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü

- MEB (2018). Sosyal bilgiler 4.-7.sınıflar programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (İzmir Menemen Örneği),. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume* , 8 (7), 335-363.
- Myers, J. ve Demirtaş, A. (2005). Enhancing student comprehension of social studies material. *The Social Studies* 1 (96), 18-23.
- National Curriculum Standards for Social Studies: Introduction. (1992). NCSS: <https://www.socialstudies.org/standards/introduction> adresinden alınmıştır
- Öztürk, C. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk milli eğitim sisteminin sorunları ve çözüm arayışları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Razon, N. (1990). *Yaratıcı toplum yolunda çağdaş eğitim*. İstanbul: ÇYDD Yayınları .
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Editörler), *Özel Öğretim Yöntemleri İle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-19). Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (1), 49-54.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen klavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 65-84.
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2001). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi. L. Küçükahmet (Editör), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* içinde (s. 2-30). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2013). http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.G adresinden alındı
- Yel, S. (2012). Kavram geliştirme ve öğretimi. C. Öztürk (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s.112-143). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yel, S. ve Aladağ, E. (2009). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 119-150). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yetkin, D. ve Daşcan, Ö. (2006). *Son değişikliklerle ilköğretim programı 1-5 sınıflar*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirme. C. Öztürk (Editör), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 432-514). Ankara: Pegem Akademi.

EKLER**Ek 1.Öğretmen Görüşlerine göre Ders Kitabı İnceleme Ölçeği****DERS KİTABI İNCELEME ANKET FORMU****Değerli Öğretmenim;**

Sizlerin değerlendirmeleri için hazırlanmış olan anket 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Anket çalışması 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında hazırlanmış olan 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının Fiziksel Tasarım, İçerik, Görsel Tasarım, Dil ve Anlatım, Ölçme ve Değerlendirme açısından incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Değerlendirmelerin ders kitabını kullanan değerli öğretmenlerimizin görüşleri ile yapılması uygun görülmüştür. Bu anlamda sizlerin vereceği cevaplar araştırma için oldukça değerli ve önemlidir. Her bir madde kullanmış olduğunuz Sosyal bilgiler kitabı dikkate alınarak; (1)Yetersiz, (2)Kısmen Yeterli, (3)Yeterli, (4)Oldukça yeterli, (5)Tamamen Yeterli, maddeleri kapsamında değerlendirilecektir. Mümkün olduğunca maddelerin doldurulması araştırmanın seyri açısından oldukça önemlidir. Konu ile ilgili bilgi paylaşımlarınız araştırmacı ve danışman arasında kalarak gizlilik çerçevesinde ele alınacaktır. Cevaplamış olacağınız her maddenin doğru ve içten olması araştırmanın değerini ve önemini artıracaktır.

Desteğiniz ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Araştırmacı

Yüksek lisans öğrencisi

Ramazan DENİZ

Mesleki kıdem: 1-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 ve üzeri ()

Yaş : 22-30 () 31-40 () 41-50 () 51-60 () 61 ve üzeri ()

Eğitim : Lisans () Lisansüstü()

Görev yeri : İl merkez () İlçe merkez () Belde veya Köy ()

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

Madde No	MADDELER	5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABI				
		(1)Yetersiz	(2) Kısmen Yeterli	(3) Yeterli	(4) Oldukça Yeterli	(5) Tamamen Yeterli
FİZİKSEL TASARIM						
1	Sosyal bilgiler ders kitabının kullanılışlığı					
2	Sosyal bilgiler ders kitabının dayanıklılığı					
3	Kitabın tasarımının çekiciliği					
4	Yazı tipi ve boyutun okumayı kolaylaştırması					
5	Görsellerin sayfaya yerleştirilme düzeninin okumayı kolaylaştırması					
6	Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu					
İÇERİK						
7	Sosyal bilgiler ders kitabının içeriği; milli değerlerle tutarlılığı					
8	Sosyal bilgiler ders kitabının içeriği kültürel değerlerle tutarlılığı					

9	Sosyal bilgiler ders kitabının içeriği insani değerlerle tutarlılığı					
10	Ders kitabının milli kimlik bilinci kazandırması					
11	Programda yer alan kazanımların ders kitabında gerçekleştirilme düzeyi					
12	Konulara ait örneklerin yeterliliği					
13	Konuların hayata uygulanabilirliği					
14	Konulara ait örneklerin uygunluğu					
15	Ders kitabında kullanılan kaynakların nicel bakımından yeterliliği					
16	Ders kitabında kullanılan kaynakların nitelik bakımından yeterliliği					
17	Konuların anlatımlarında gereksiz bilgilerden uzak durulması					
18	Programın amaçlarına göre uygun okuma parçalarına yer verilmesi					
19	Kazanımların öğretimi için verilen metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğu					
20	Kullanılan kavramların öğrencilerin bilişsel özelliklerine uygunluğu					
21	Kullanılan kavramların öğrencilerin duyuşsal özelliklerine uygunluğu					
22	Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamaklarının dikkate alınması					
23	Değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği					
24	Kitabın üst düzey düşünme becerilerini (problem çözme ,eleştirel düşünme vd.)geliştirmeye katkısı					
GÖRSEL TASARIM						
25	Sosyal bilgiler ders kitabından görsel araçlara					

	(harita, fotoğraf, tablo, şekil, şema vb.)yeterince yer verilmesi					
26	Görsel araçların, öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu					
27	görsel araçların, ders kitabındaki konulara uygunluğu					
28	Görsel araçların güncelliği					
29	Görsel araçların öğretim için yararlılığı					
30	Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu					
31	Kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği					
32	Görsel araçlar metinlerin kolayca kavranmasını sağlayacak biçimde uygun yerleştirilmesi					
DİL VE ANLATIM						
33	Öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun, cümle yapısının kullanılması					
34	Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu					
35	Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi					
36	Gereksiz bilgi yoğunluğu kullanılmaması					
37	Uzun cümlelerin kullanılmaması					
38	Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubunun olması					
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME						
39	Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine yoğunluğu					

40	Soruların anlaşılır bir biçimde hazırlanması					
41	Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin bilgi birikimine uygunluğu					
42	Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının sayısının yeterliliği					
43	Değerlendirmede farklı soru türlerine (çoktan seçmeli,yazılı yoklama, boşluk doldurmalı vb.) yer verilmesi					
44	Değerlendirme soruları kapsam geçerliliğine sahip olması					
45	Ders kitabında yer alan soruların öğrencileri düşünmeye yöneltmesi					

Ek 2.Araştırma İzin Onay Belgeleri

T.C.
TOKAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 27001677-44-E.3859666
 Konu : Araştırma İzni

22.02.2018

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi :18/12/2018 tarih ve 20005 sayılı yazınız.

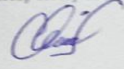
İlgi yazınız ekinde gönderilen Üniversitenizin Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitimi Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ramazan DENİZ'e ait araştırma izni Müdürlüğümüz İnceleme Komisyonu tarafından incelenmiş, söz konusu araştırmanın yapılmasında herhangi bir sakınca olmayacağı kanaatine varılmış olup, konu ile ilgili Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilginizi ve gereğini arz ederim.

Levent YAZICI
 İl Millî Eğitim Müdürü

Ek : Valilik Onayı

Güvenli Elektronik İmza
 Aslı İle Aynıdır.
 21.02/2018..

Adres: GOP Bulvarı 60100 Tokat/Merkez
 Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
 e-posta: stratejigelistirme60@meb.gov.tr

Bilgi için: Adnan YÜCE
 Tel: 0 (356) 214 10 17
 Faks: 0 (356) 214 11 86

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 160f-3f2f-35b1-98d6-e535 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
TOKAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 27001677-44-E.3773045
Konu : Araştırma İzni Verilmesi

22/02/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) 09/10/2014 tarihli ve 27001677/600/4437181 sayılı Valilik Makam Onayı.
c) Araştırma İzinleri İnceleme Komisyonunun 26/07/2017 tarihli tutanağı.
d) Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 18/12/2017 tarih ve 20005 sayılı yazısı.

GOP Üniversitesi'nin ilgi (d) talebi gereği Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitimi Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ramazan DENİZ'in Tokat il/ilçe 5.Sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik "2017 Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" ile ilgili ölçek uygulaması konusunda hazırlanmış olduğu bilimsel amaçlı anket çalışmasını uygulamak istemektedir.

Söz konusu bilimsel amaçlı çalışmanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'unuza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
22/02/2018

Mehmet Suphi KÜSBECİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1-Tutanak
2-Anket
3-Dilekçe
4-İzin Onay Formu
5-GOP Üniv.Rektörlüğü yazısı

Güvenli Elektronik İmza

Aşlı İle Aynıdır.

22.02.2018

Adres: GOP Bulvarı 60100 Tokat/Merkez
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: stratejigelistirme60@meb.gov.tr

Bilgi için: Adnan YUCE
Tel: 0 (356) 214 10 17
Faks: 0 (356) 214 11 86

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9c0c-bd5a-3db5-aea0-9333 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3. Araştırmacı Özgeçmiş**ÖZGEÇMİŞ**

Adı Soyadı	Ramazan DENİZ
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 07.03.1992 / Tokat
İletişim Bilgileri	Tel: 0 541 346 7967 E-posta: ramazandeniz060@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 2006-2010 Atatürk Lisesi Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi
İŞ Deneyimi	-